

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מאריך – רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה הילה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סודר שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קיימות; אולא = גיש"ס – גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.1 דברים א,א

דברים א,א – ב:

ואו אַלְהַ הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן
בְּמִדְבַּר בְּעֶרְבָה לְמֹל סוּף בֵּין-פְּאָרְזָן וּבֵין-תְּפֵל וְלִגְן וַחֲצֵרֶת וְדִי זָהָב:
וְבו אַחַד עָשָׂר יוֹם מִחֻלֵּב הַיַּרְדֵּן הַר-שֶׁעִיר עַד קֶדֶשׁ בְּרִנְעָה:

ליקוטי שיחות האדמו"ר מ"מ שניאורסהאן, דברים א. הגמרא (מגילה לא,ב) אומרת שספר דברים אמר משה רבינו "מפי עצמו".
אומרים על כך תוספות "וברוח הקודש". ברוח הקודש יש מדריגות רבות. על משה רבינו נאמר (דב' ז' לז) וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד
בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה וּמוֹבֵן שֶׁאֲצֵל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיָּה רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ בְּתַכְלִית הָעֵלְיוֹ. נוסף לכך הרי ספר דברים, משנה תורה, הוא חלק
מתורה שבכתב - הרי ודאי שאמירת משנה תורה על ידי משה רבינו "מפי עצמו" אין פירושה שלא היתה מפי הגבורה ח"ו, ...
הכרחי איפוא לומר שפירוש "מפי עצמו" הוא שמשנה רבינו אמר את ספר דברים ברוח הקודש כפי שהאלקות נתלבשה במשה
ונתאחדה עמו, וכמאמר (שמו"ר פ"ג, ויק"ר פ"ב, מכילתא שמות יח"ט) "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" שלכן אמר משה (דב'
יא, יד-טו) "ונתתי מטר גוי ונתתי עשב גוי" (ונתתי אני כו') כי השכינה דיברה מתוך גרונו.
ההבדל שבין משנה תורה לבין ארבעה הספרים שלפניו זה הוא רק באיזה אופן נתגלו על ידי משה רבינו אלינו: ארבעה הספרים אף
שגם הם נמסרו לנו על ידי משה (רק "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו"), אבל על כל שאר תרי"א מצוות נאמר "תורה צוה לנו
משה", תורה בגימטריא תרי"א מסרם משה רק כשליח ברם את משנה תורה מסר לנו משה כמו שהיה אומר "מפי עצמו" לא כשליח
משום שהשכינה נתלבשה בהשגתו ונתאחדה עמו ודיברה "מתוך גרונו של משה". בהערה: בפרטיות יותר: רוח הקודש (של משה
בחי' ז"א דאצילות) הו"ע בחי' "מפי עצמו", לפי שמשם היה שרש נבואתו והשגתו. ומ"ש בפנים שאינו מפי עצמו אלא מעם ה',
הכוונה ששרש כל התורה למעלה מעלה מבחי' ז"א אלא שהספר משנה תורה נתלבש בבחי' ז"א. עיין לקח"ת שה"ש כ.ג.

ואו אַלְהַ הַדְּבָרִים – מונח רביע לרמז על הספר החמישי בתורה אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה – קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו מלמד
עליו, להודיענו שכשם שארבעה הספרים שלפניו מפי הגבורה נאמרו ו"שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" כך גם בספר החמישי השכינה
דיברה מתוך גרונו, אלא שהכתוב וטעמו דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמדים על שני אופנים עיקריים
לגילוי ע"י משה רבינו אלינו. דרך אחת בה ארבעה ספרים משה מסרם כשליח, בלי התלבשות השכינה בהשגתו ובגופו, כעין תבנית טעמים
אנכי ה' א-לקיך בטעם עליון – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מונח (=שופר הולך לספרדים) קול פשוט הולך דרך שופר (שופר-הולך) בלי
כל גוון נוסף משל השופר. דרך שניה עבור ספר החמישי משה מסרו כמו שהיה אומר "מפי עצמו" לא כשליח משום שהשכינה נתלבשה
בהשגתו ונתאחדה עמו ודיברה "מתוך גרונו של משה" כעין מהפך (=שופר מהופך לספרדים) פשטא זקף-קטן, שופר-הפוך מההפך בקול
הפשוט ונותן לו גוון מהשופר, זה דרשת תורה שבע"פ מתורה שבכתב.

הרב יוסף שנה, ה'מ"א התש"ע – משנה תורה מפי מי נאמר? ... שיטת הגר"א "ההבדל בין התורה הקדושה למשנה תורה, כי הארבעה
הספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו, דרך גרונו של משה, לא כן ספר דברים, ישראל היו שומעים את דברי הספר הזה
כאשר שמעו דברי נביאים אשר אחר משה". לשיטה זאת כל דברי הספר הם דברי נבואה, אך מתיחסים למשה כיון שבעת שאמרם כבר
נעתק ממנו הדיבור הנבואי (מפי הקב"ה בעצמו, דרך גרונו של משה) ויצא מפיו של משה רבינו בעצמו.
כתב "מגלה עמוקות" ענין משנה תורה הוא סוד תורה שבע"פ.

טעמי הטעמים, הרב שרגא דזלושינסקי – גמ' גיטין סא, חד מ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה ולפ"ז י"ל דזה מרומז במונח רביע שאחרי
שארבעה ספרים ראשונים נגמרו ומונחים לפני משה התחיל באלה הדברים. ואו אַלְהַ הַדְּבָרִים – מונח רביע, ירמז למגילה חמישית.
רש"י בַּמִּדְבָּר לא במדבר היו...ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר... בְּעֶרְבָה - חטא פעור - היינו הכעסה אחרונה
לְמֹל סוּף – פעמיים המרו בים סוף - היינו הכעסה ראשונה

בַּמִּדְבָּר - פזר – רש"י הוציא מלת בַּמִּדְבָּר מתאור מקום ונתנה לנושא אחר הכעסת ה', אפשר כי בכך תומך טעם פזר, המעביר רעיון
מהכתוב למקום אחר ואפשר כי אלו הכעסות ה' במשך תולדות ישראל. המשך הכתוב ע"פ פירוש רש"י ירמז להכעסות ה' במדבר מרוב
טוב שהשפיע על ישראל.
בְּעֶרְבָה – תלישא-קטנה, שיעור זמן ההכעסה של ה' כאן תקופת הזמן של ההכעסה (מיציאת מצרים ועד חטא פעור, ארבעים שנה)
שכנגדה התוכחה. ההכעסה החלה כבר לְמֹל סוּף קדמא ואזלא, הגורם המוקדם שאחריו אזלא - הולכים הענינים האחרים הדומים לו. בים
סוף הקב"ה קיים לאברהם את הבטחתו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" שגדולה הייתה ביזת ים סוף מכל ביזת מצרים - ממה שכבר הוציאו
מצרים. הביזה העצומה וראיית צבא מצרים מת על שפת הים גרמו למחשבה לתת עבודה זרה בראשם ולשוב למצרים כי המצרים מתו
והארץ ריקה. וע"פ תורה שלמה במדבר מסעי לגח "וילכו דרך שלשת ימים ויחנו על ים סוף" גם שבו על עקבותיהם ככוון מצרים.
הגורם המקדים משרה את השפעתו לשאר המרי במדבר ולחטא האחרון במדבר בערבה – חטא פעור

תבנית הפסוק פזר תלישא-קטנה קדמא ואזלא והפרטים אחריו יוצר כעין פרט וכלל הצריך לפרט, ופרט הצריך לכלל. כלל ההכעסות מרוב
טוב והפרט מלמד שחטאו ומרדו כי לא הבינו שה' משפיע וממלא כל חפצם מרוב חיבתו לעמו ישראל בזכות האבות ובזכות משה רבנו,
בזכות אהרן, בזכות מרים הנביאה ובזכות הצדיקים והצדקניות שבדור.

בֵּין-פְּאָרְזָן וּבֵין-תְּפֵל וְלִגְן וַחֲצֵרֶת – דרגא תביר מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים שהם בד"כ ביחד, היינו כל מעשי ההכעסה,
בֵּין-פְּאָרְזָן - דרגא - רש"י - מעשה מרגלים בט' באב בשנה השניה.
כְּלִי יָקָר מְסִבֵּר ש- וּבֵין-תְּפֵל הוא מעשה העגל ב"ו בתמוז בשנה הראשונה. אפשר כי טעם תביר כאן משמעו שבר באמונה, חזרת יצר
הרע, החולי והמיתה לעולם.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות, אתה, סלוק = סוף-סוף – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרצה, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שוה לפישה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, ב"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

דברים א,ב: אַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֻרְבַּת הַיָּרְדֵן הָרַדְתָּ הָרֶגֶל הַרְשִׁיעַ עַד קִדְשׁ בְּרִנְעָה:

פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים פרשת דברים [דף א עמוד א]

אַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֻרְבַּת. אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ אלא מתוך שקלקלו מעשיהן גלגל הקב"ה למ' יום מ' שנה:
אַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֻרְבַּת. קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, אחד מתפקידיה האפשריים של תבנית מרכא פשטא זקא-קטן היא להחיל את אפיון הכתוב על חבירו הכתוב לפניו. אפשר שתפקיד התבנית קדמא מרכא פשטא זקא-קטן להחיל אפיון הכתוב אלפני לפניו. ועוד אופן של הארכת הענין כגון בזמן וע"י קדמא הארכת זמן גדולה ממנה. בפסוק א' נאמר בַּעֲבֹר הַיָּרְדֵן ולפניו לפניו נאמר (במ' מסעי לויג) אֶלֶּה הַמְצֻוֹת וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' בְּיַד-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: אפשר שכאן ע"פ פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים [א א] הכתוב אַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֻרְבַּת. אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ וגו', רוצה לאפיין את המיקום בְּעֶרְבַת מוֹאָב עַל יַרְדֵּן יְרֵחוֹ: כמרוחק אותו מרחק מחורב כמו ירושלים בארץ-ישראל מחורב, אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ אלא מתוך שקלקלו מעשיהן גלגל הקב"ה למ' יום מ' שנה: ומהלך אחד עשר יום נתארך מאד (קדמא מרכא) לתקופה של ארבעים שנה.

ראה מרכא, קדמא מרכא [פשטא][מונח] זקא-קטן

רש"י (ב) אַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֻרְבַּת - אמר להם משה: ראו מה גרמתם? אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך אחד עשר יום, ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים; שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר: "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש" וגו' (במ' י,יא), ובעשרים ותשעה בסיון (ראה תענית כט,א) שלחו את המרגלים מקדש ברנע; צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאוה שאכלו הברש חדש ימים (ראה במ' יא,ב), ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים (ראה במ' יב,ט), נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ; ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

אַחַד עֶשְׂרֵי יוֹם מִחֻרְבַּת. קדמא מרכא פשטא זקא-קטן, בתפקיד לתחילה ובפועל, לכתחילה מחורב לקדש ברנע דרך הר שעיר הוא מהלך אחד עשר יום, ובפועל כל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ; שהלכו כל אותה הדרך בשלושה ימים עד קדש ברנע, אבל במקום להתקדם לארץ ישראל שלחו המרגלים מקדש ברנע ובשביל שקלקלתם (בשליחה ובבכיה שבאה אחריה) הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

דברים א,ג, ה-:

[ג] וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה בַּעֲשֵׂתֵי-עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּאֶחָד חֹדֶשׁ דִּבְרַת מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ אֲלֵהֶם: [ד] אַחֲרֵי הַכְּתוּב אֵת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֵת עֹגֹן מֶלֶךְ הַכְּנַעַן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בְּעַשְׂתָּרֶת בְּאֶרְצֵי:

[ה] בַּעֲבֹר הַיָּרְדֵן בְּאַרְצָא מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶר-אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר:
אפשר כי ענין לדרוש שיעור מרומז בטעם תלישא-גדולה בתחילת הענין דברים א,ג דְּבַר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל – תלישא-גדולה, פסוק ד' הוא כעין מאמר מוסגר המלמד על זמן הדיבור - הבאור ותחילת פסוק ה' מלמד מקום הדיבור – הבאור. והמשכו הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶר-אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר: כאילו נאמר דברים א,ג דְּבַר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ אֲלֵהֶם: דב' א ה הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶר-אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת לְאָמֹר

נמצא כי כְּכֹל בטעם תלישא-גדולה מרמז לתפקיד אחד של תלישא כשיעור מהכתוב אחריו. פתרון אפשרי מתחיל בקרא דב' א,ה הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶר-אֶת-הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וכתב התורה בסימניה, "י"מ גימפול בניש, התשנ"ט ע' ק"ח, כי שפת"ח בפירושו לפסוק (דברים כי תבוא כז,ח) וְכַתְּבָתָּ עַל-הָאֲבָנִים אֶת-כָּל-דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֶר הַיִּטֵּב: ס מפנה לפירושו ב-דברים א,ה בְּאֶר אֶת-הַתּוֹרָה מִכַּאן אמרו חז"ל שניתנה התורה בשבעים לשון, רמז לדבר במילת הַיִּטֵּב – ה, הי, היט, היטב בגימ' שבעים. (ה – 5) , הי – 15, היט – 24, היטב – 26 סה"כ = 70) וְכַתְּבָתָּ עַל-הָאֲבָנִים – מונח רביע, לפחות ארבע, כאן כפירוש בעה"ט ב-(דב' תבוא כז,ח) התורה הזאת באר היטב, בגימטריא גַּם בשבעים לשונות,

אפשר כי לפני שפת"ח היה גם בעה"ט והקיש בכעין ג"ש מלת בְּאֶר אֶת-הַתּוֹרָה אל מלת בְּאֶר בקרא דברים כי תבוא כז,ח הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּאֶר הַיִּטֵּב: ואז משתמש במלת הַיִּטֵּב ודורש מגימטריא צירופי אותיות היטב שבעים לשון.

שבעים לשון נמצא גם ב-(בר' נח יח) מֵאֲלֶה נִפְרְדוּ אֵינִי הַגּוֹיִם בְּאֶר-צִלְתָּם אִישׁ לְלִשְׁנֹו לְמִשְׁפַּחְתָּם בְּנוֹיָהֶם:

מֵאֲלֶה – תלישא-גדולה, שיעורין אלפניו ולאחריו.

תולדות בני נח נמנים בפסוקים בר' י,א – לב, הפסוק עם טעם תלישא-גדולה נמצא בפסוק ה' בין בני יפת ובין בני חם וכנראה בא ללמד שיעור של שבעים אומות ולשונות בלבד, כי בזרעו של נח היו יותר משבעים כפי שפירש רשב"ם. יש כלל בתושבע"פ שאם נמנים הפרטים ללא מספר מוגדר (כפי שכתוב כאן) יכול שהותיר אחדים שלא נמנו. לכן אפשר כי טעם התלישא בא להגביל לשבעים הנמנים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפחא – יתור לרבות, ככל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטחא; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק 1 – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בולכת;

1.2 דברים א,א

דברים א,א: וא אלה הדברים אשר דבר משה אל-כל ישראל בעבר הנהגן במדבר בערכה מול סוף בין-פאהן ובין-תפל ולגן ונצרת נדי זקב:

בין-פאהן ובין-תפל ולגן ונצרת – דרגא תביר מרכא טפחא, בדרך חסידיית דרגא תביר היא ירידה אחרי ירידה לשם צורך גלוי או מעשה בעולם הזה, ומהפשט נראה לכאורה כי בני ישראל הרבו להכעיס לה'. אבל בעיון בפסוק מסופו הענין מוסבר באופן אחר. **נדי זקב** – מעשה העגל, שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב,1) **וְכִסְּף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לַבַּעַל: ... וְכִסְּף – קדמא, לכתחילה הקב"ה נתן בידי ישראל כסף רב ולכן נדי זקב** – סלוק מגביל, מרמז ע"פ (הושע ב,1) כי הקב"ה ממעט מהכעסתם מפני שהרבה להם כסף ונצרת – טפחא, בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **נדי זקב** שהקב"ה מוריד מהכעסתם אותו והגבלה זאת מתפשטת אל **בין-פאהן ובין-תפל ולגן** להגביל את הכעסתם גם במקומות אלו ואחרים.

וכמאמר משה רבנו ע"פ רש"י (שמ' תשא לב,לא) **אלהי זקב:** אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם זהב וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו (בזכות לב,א)

וכך גם ממעט מ- **ולגן ונצרת** - מהתפילה על המן שכיניהו להחם הקלוקל ומלשון הרע של קרח ועדתו שבא מצד שנתגאה בעשרו ומעמדו ונתקנא במינוי הנשיא של שבט לוי

וכך גם ממעט מכל התיפלות שארעו בתקופת הזמן שהוגדרה בין תפילה ראשונה ובין תפילה אחרונה, שבראשונה "מול" בעקבות מכות מצרים ובפרט מכת בכורות (שמ' בא יב,לו) **וישאלים וינצלו את-מצרים:**

ובשניה **סוף** בעקבות קריעת ים-סוף ביזת הים הייתה כה גדולה עד שנאמר (שמ' בשלח טו,בב) **ויסע משה את-ישראל מים-סוף** ובאחרונה בתיפלת פעור הקב"ה לא כעס כל תקופת ברכות בלעם עד שפינחס כעס את הכעס שהיה לי לכעוס וקנא את הקנאה שהיה לי לקנאות

דברים א,ז: פנו וסעו לכם ובאו הר האמרי ואל-כל-שכניו

בערכה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים

ארץ הפנעני ותלבנון עד-הנקה הנדל נהר-פרת:

רש"י (ז) פנו וסעו לכם - זו דרך ערד וחרמה (ראה ספ"ד ו'). **ובאו הר האמרי** - כמשמעו. **ואל-כל-שכניו** - עמון ומואב והר שעיר (ראה שם). וגו'

שפת"ח ואם לא חטאו ישראל היה נותן להם ארץ י' עממין כאשר נשבע לאברהם וחסטאם גרסמה להם שלא נתן להם אלא ארץ שבעה (הר האמרי בלבד)

ובאו הר האמרי ואל-כל-שכניו - קדמא מרכא זקא סגול, בתפקיד כעין לכתחילה ובפועל, ע"פ רש"י ושפת"ח לכתחילה היו אמורים להתחיל בכיבוש ארץ כנען דרך ערד וחרמה, היינו בין באר-שבע ובין חברון, ומשם לכבוש את עבר הירדן המזרחי (ארץ עמון ומואב והר שעיר) ולמערב ולצפון **רש"י בערבה** - זה מישור של יער (ראה יל"ש תורה תתא). **בהר** - זה הר המלך (ראה ספ"ד ו'). **ובשפלה** - זו שפלת דרום (ראה שם). **ובנגב ובחוף הים** - אשקלון ועזה וקסרי וכו', כדאיאת בספרי (שם). **עד-הנקה הנדל נהר-פרת** - בצפון סוריה ארץ עוג מלך הבשן ויותר. אבל גרם החטא **נפועל** סבבו במדבר ארבעים שנה והגיעו לעבר הירדן המזרחי ומשם כבשו את עבר הירדן המערבי ולא כל הכיבוש שהיו אמורים לכבוש.

ולפי' **אור החיים** ב-(דב' א,ח), מוכיח כי ארץ בני גר ובני ראובן לא הייתה מלכתחילה בכלל השבועה לאבות, כמו שכתב בפ' מטות והוכיח מספרי. אף שחלק מנחלת ראובן הוכשרה ממואב לישראל ע"י כיבושה בידי סיחון. **ובפועל** לקחו אותה בני ראובן וגד לפני הזמן לעתיד לבוא. וכן היתה צריכה להיות ארץ מקנה לכל השבטים ובפועל הייתה רק של בני ראובן וגד.

בערכה בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא כלשהו, שלא על כולם חל אותה הלכה או אותו ענין, וההסבר לכך שלכתחילה היו צריכים לכבוש כל הארץ, אבל כבר בספר שמות נאמר שבפועל יכבושו מעט מעט כדי שלא תרבה השממה, **ובפועל** כפי הנלמד בספר יהושע **רבה הארץ הנותרת** השאירו חלקים בארץ כנען שלא נכבשו או שלא הורישו מהם את יושביהם כגון, שלא ממש הורישו את הפלשתים, עיקר התנחלותם הייתה בהר ובשפלה ובנגב ובערבה.

ארץ הפנעני ותלבנון - מהפך פשטא זקא-קטן - ללמדך שלא הייתה ארצו של כנען אלא שהלך וכבשה מבני שם כנאמר ב- (בר' לז-לז) **ותפנעני אי בארץ:**

מעניין לציין כי הבטוי **פנו וסעו לכם** מופיע באותו מקום שהיו צריכים להיכנס לכתחילה **ובפועל** בגלל חטא המרגלים הצטוו לפנות מהמסלול המקורי ולנסוע במסלול ארבעים השנה (במ' שלח זיד,כה) **והעמלקי ותפנעני יושב בעמק מחור פנו וסעו לכם המדבר** **דרך ים-סוף: פ**

דברים א,ח: ראה נתתי לפניכם את-הארץ

באו ורשו את-הארץ אשר נשבע ה' לאבותיכם לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם ולזרעם אחריהם:

באו - יתיב בתפקיד דווקא כך, **ורשו את-הארץ** – מונח זקא-קטן, בתפקיד של לפחות שתיים, מכח שתי סיבות, מכח השבועה לאבות, מכח כיבושם את הארץ אף שלא מרצון אלא בכורה הנסיבות.

מכאן מתחיל ההסבר לתבנית פרט וכלל ופרט

אשר נשבע ה' - מונח מונח תלישא-גדולה, שלושה פרטים שהם ענינים של תלישא-גדולה, כל אחד מהאבות מובחר ומיוחד וזכה לשבועה משלו מה' על ירושת הארץ, ובדרך סוד שלוש שבועות הן שלושה פרטים כי כל אחד מהאבות מייצג בחינה מיוחדת בעבודת ה' - חסד, גבורה, תפארת

לאבותיכם -קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון, בעושה תלוי המעשה, כעין כלל: האבות שיפורטו בפרט הסוגר פעלו להכין שארץ-ישראל תהה נוחה להיכבש לפני בניהם ולכן היא נחלה בירושה ולא כליסטים שכבשו הארץ מיושביה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 תפיסת השערות: אהנה = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרשא = מאריך, רבוי; דרשא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבוב, מכל מקום; דרשא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישית: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרשא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לאברהם ליצחק וליעקב - קדמא מהפך פשטא - פרט סוגר לכלל ודרכו עוברת שבועת ה' שהיא הפרט המקדים לכלל, להודיע, שמיעט נחור תרה ונחור אחי אברהם וסבן של האמהות מהאבות

רש"י - ...אלא אברהם כדאי לעצמו, יצחק כדאי לעצמו, יעקב כדאי לעצמו, טט - קדמא ואולא על **לאברהם** יוצרת שקילות (כעין שוויון) בין כל האבות ביהד וכל אחד לחוד לגבי ירושת הארץ. וע"פ מדרשים בספר בראשית גם ברוממותם על על כל הנבראים וגם הפקיד בידי כולם את מקור הברכות בעולם. וכעין הנאמר בפרשת פינחס כתוב (**במד' פי' לאו**) **אתם** - תלישא-גדולה **ואת-פיניחס** - קדמא ואולא במלה אחת ושם **רש"י** פירש ששקולים. כיצד נסביר כאן **ה'** - תלישא-גדולה **לאברהם** - קדמא ואולא.

- א"י שייכת בנחלה לבני שם. הכנענים התנחלו בארץ שלא נחלתם. אף שהאבות כבני שם היו בעלי זכות לארץ הם לא לחמו עליה. ה' זיכה האבות לכבוש הארץ מההשתלטות הכנענית, לא מתוך שאיפת כיבוש אלא ככעין דרך אגב. לאברהם וליצחק עמים שלא מכנען כבשו את יושבי כנען וכך טיהרה לכיבוש של האבות. יעקב כבש בעקבות עבירת החוי יושבי שכם נגד דינה, לא ישירות.
- אברהם זכה בארץ בהתהלכו בה אבל בטבע ע"י נצחוננו על ארבעה המלכים שכבשו קודם כל סביבות א"י ובתוכה את חמשת מלכי עמק שדים הוא ים המלח שכנראה היו גדולי הארץ.
- יצחק קבע חזקה בארץ חזר וכבש דרום הארץ בחפירת הבארות של אביו שסתמום פלישתים שכבשו השפלה בדרום ארץ כנען מהכנענים. ובחפירת בארות משלו עד שאמר (**בר' תל' נו"ב**) **ויקרא שמה רחובות ויאמר פי-עמיה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ**: ובעיבוד חקלאי של הארץ (**בר' תל' נו"ב**). **ניזרע יצחק בארץ ההוא וימצא פשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה'**:
- יעקב חזר וכבש את מרכז א"י במלחמת שכם וכל הערים אשר סביבותיה בעקבות מעשה שכם ולכך נאמר (**בר' ויחי מת.כב**) **ואני נתתי לה שכם אחד על-אחיה אשר לקחתו מינד האמרי בהרבי ונקשתיו: פ**
- (א) אפשר כי **לאברהם ליצחק וליעקב** הוא כעין מידה כתוב שחבירו שלפניו **לאברהם** מלמד עליו, כאן בעושה תלוי המעשה של הכיבוש וההנחלה
- (ב) אפשר כי **אשר נשבע ה' לאברהם ליצחק וליעקב** הוא כעין טעמא דקרא המנמק מדוע **באו ורשו את-הארץ** כי האבות כבשוה ואתם באים ומחזירים לעצמכם הירושה. ולכך מרמז **ליצחק וליעקב** - מהפך פשטא, שיצא מפשרו כי זאת החזרת נחלת אבות ולא כיבוש ראשון.

דברים א,יא: ה' אלהי אבותכם יסר עליכם ככם אלה פעמים ויבך אתכם כאשר דבר לכם:
רש"י (יא) **יסר עליכם ככם אלה פעמים** - מהו שוב ויבך אתכם כאשר דבר לכם? אלא אמרו לו: משה, אתה נותן קצבה לברכתינו? כבר הבטיח הקב"ה את אברהם: "אשר אם יוכל איש למנות" וגו' (בר' יג,טז) ! אמר להם: זו משלי היא, אבל הוא ויבך אתכם כאשר דבר לכם (ראה ספ"ד יא).

בעל הטורים דברים לג,א משה איש האלהים. ר"ת מאה וס"ת השם וס"ת משה. וזהו ה' אלהי אבותכם יסר עליכם ככם אלה פעמים (**דב' א,יא**) שאמר תנו לו מאה ברכות בכל יום (**מנחות מג,ב**), ובכל ברכה וברכה (שוה) יו"ד זהובים (**חולין פז,א**) הרי אלה. לכך אמר יסר השם עליכם ככם אלה פעמים משלי. ויבך אתכם משלו (**דב"ר א יג**). הפסוק מתחיל בוי"ו ומסיים בוי"ו לומר שבירך י"ב שבטים:

דברים וזאת הברכה לג,א: וזאת הברכה אשר בך משה איש האלהים את-בני ישראל לפני מותו:
שפתי חכמים צ ר"ל ה-אלף פעמים משלי מברכה שלי אבל הקדוש ברוך הוא יבך אתכם יותר מ- **אלף פעמים כאשר דבר לכם** ואם תאמר כיון שהקדוש ברוך הוא הבטיחם לברכם אם יוכל וגו' למה אמר משה ה-**אלף פעמים** משלי הן הא בכלל ברכת הקדוש ברוך הוא הן ויש לומר לכך אמר משה זו משלי דהיינו ה-**אלף** שכר ברכות. בשם מהרי"ץ. ועוד יש לומר זו משלי כלומר הברכות שלי הם בלא תנאי אבל הברכות של הקדוש ברוך הוא הן (על תנאי) ויש לומר לכך אמר משה זו משלי דהיינו ה-**אלף** שכר הם בלא תנאי אבל הברכות של הקדוש ברוך הוא הם על תנאי אם תקיימו המצוות והתורה.

הדר זקנים במדבר נשא ז כף אתה עשרה זקב אחת שב"כף כלומר ברכה אחת מק' ברכות שחייב אדם לברך בכל יום דכ"ף עולה מאה. עשרה זקב כל' שוה י' זהובים.
פני דוד במדבר נשא ואחרי כתבי מצאתי בארחות חיים דף ד' ע"ד שכתב רמז זה ע"ש. ושם כתב שבק' ברכות נשתכר אלף זהובים בכל יום ובאמירתו נזכה לעה"ב ... והרב תורת חיים בשיטתו למסכת קמא דף צ"א פירש בזה כי **טוב יום בחצרך מאלף והביא משם א"ז רמז מאליעזר עש"ב**. ואפשר לרמוז כי תיבת **בחצרך** הוא צירוף בירך צח דהמברך ק' ניצול מצ"ח קללות שבמשנה תורה ...

ה' אלהי אבותכם - גרשיים מונח רביע, יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. אפשר שכפי' שפת"ח שברכות ה' מותנות בקיום המצוות והתורה. המקיים זוכה ברבוי ברכה בלתי מוגבל, והלא מקיים כפי' פני דוד נקלע לצי"ח קללות.
ה' אלהי אבותכם - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מהכלל ללמד על עצמו, ודומה לענינו ב-**במדבר שלח-לך טו,לז- מא: פרשת ציצית אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני ה' אלהיכם: פ**
אני ה' אלהיכם - גרשיים מונח רביע, יצא מן הכלל ללמד על עצמו, זהו ענין יחוד עילאה, שלית תפיסה ביה כלל ואין עוד מלבדו. הטעמים העליונים רמזו להגדרה בלתי בעלת הגדר. פעם (כגון פר' ציצית) נאמר **אני** - גרשיים ופעם (כמו כאן) נאמר **ה'** - גרשיים, היות ושניהם מכוונים על יחוד עילאה, אפשר שזה מקור ללימוד ששם העצם הוא שם הוי' ויש לו עוד משמעויות ככגון מידת רחמים (**רמב"ן במדבר**).

מה משמעות **אבותכם** - רביע?, כגון שיוסף נחשב על האבות, או כגון שבעה אושפזיון, שבעה רועים **מיכה ה,ד: ונהיה זה שלום** אשורו כפי-יבוא בארצנו וכי ידרוך בארמנותינו והקמנו עליו שבעה רעים ושמנה נסיכי אדם:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השערות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשט; מרא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשת; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק – סטור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצג פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מדות דר" ישמעאל; תלישא-קטנה – תראט – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 דברים א,א

דברים א,יג:

הָבֵן לְכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וְנִבְנִים וַיְדַעְתֶּם לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׁיחֶם בְּרֵאשֵׁיכֶם:

הָבֵן לְכֶם - מונח תלישא-גדולה (תלשא) - שני תפקידי תלשא שמלמדת גם אלפניה וגם לאחריה, סה"כ ארבעה תפקידים. הכתוב מלמד על חכמים וכו' אז תפקיד תלשא של בעל בחינה נעלה של חכמה וכו' אינו נצרך כאן. אלא היות ומדובר במנוי שופטים אז הם צריכים להיות בעלי יכולת **לאמוד אומדנות** שונות שזה מתפקידי תלשא, אומדנת דעת אנשים, אומדנות בדיני נפשות (בעל יכולת להרוג, אומדנת הנפגע, אומדנת הכלי לפגיעה), אומדנות בדיני מלקות וממונות, אומדנות ערכין, אומדנות שווי אדם, בעלי חיים, תנובת שדה ועצים, נכסים.

תורה תמימה (יג) הָבֵן לְכֶם אֲנָשִׁים - וכי עלתה על דעתנו נשים, אלא מה ת"ל אנשים - ותיקים כסופים^(ט) [ספרין]: וידועים לשבטיכם - מהו ידועים - שיהיו ידועים לכם^(ט) [שם]:

תורה תמימה הערות הערה ח) יש מפרשים **כסופים** מלשון נכסוף נכספתי, והיינו שיהיו אהובים וחמודים לבריות, ויש מפרשים דהוא מלשון בושח, ובלשון חז"ל כסיפא מילתא, והוא מענין **ענוה** וצניעות, כי הביישן הוא עניו, וכ"א בסנהדרין פ"ח ב' כל מי שהוא חכם ושפל ברך יהא דיין. ועיין ברמב"ם פ"ב ה"ז מסנהדרין חשיב בין יתר המעלות שצריך להיות לדיין שיהיה **עניו**, ותמה הלח"מ מניין לו זה, ונראה שמקורו מדרשה זו ע"פ הבאור **כסופים** מלשון בושח דהיינו **ענוה** וכגמרא דסנהדרין שהבאנו: ע"פ המובא ב- **תורה תמימה הערה ח) הָבֵן לְכֶם** - מונח תלשא – דיין חייב להיות בעל בחינה נעלה של **ענוה**

תורה תמימה הערות הערה ט) ומפרש בספרי שאין למנות דיין את מי שאינו ידוע מי הוא אף על פי שהוא חכם גדול. והרמב"ם בפ"ב ה"ז מסנהדרין פ"י **וְנִבְנִים וַיְדַעְתֶּם** אלו שרוח הבריות נוחה מהם. והנה אם כי עיקר הדבר הוא בגמרא סנהדרין פ"ח ב' כל מי שהוא חכם ורוח הבריות נוחה ממנו יהא דיין, אבל צ"ע איפה מצא הרמב"ם הפי' וידועים למוכן זה, ובפרט שבספרי פרשוהו לענין אחר, וגם לא הביא הא דספרי שצריך להיות ידוע מי הוא. ואפשר לומר דמפרש בפ"י הספרי, דהכונה שע"י הכרת תכונת נפשו ומעשיהם הטובים יהיו אהובים לכם וזהו שאמרו בדרשה הקודמת מת"ל אנשים וכי עלתה ע"ד כו', והכונה לכתוב הבו לכם חכמים וגו', אך אז היינו אומרים כי "וידועים" שכתב אח"כ הו' פירושה ידועים לכם בחכמתם ובתבונתם, ולכן כתב אנשים שבאנושיותם יהיו ידועים, והיינו שיהיו ותיקים - צדיקים יראי ה' וכסופים - אהובים ונוחים לבריות:

חַכְמִים וְנִבְנִים וַיְדַעְתֶּם – דרגא תביר טפא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין, שעל כולם חלה אותה הלכה או בעלי אותה תכונה לגבי הענין. ע"פ המובא ב- **תורה תמימה הערה ח)** בכתוב נאמר במפורש ידועים בחכמתם ובתבונתם, לכן אפשר שתבנית הטעמים מרמזת לתכונות שאינן בכתוב אנשים שבאנושיותם יהיו ידועים (בעלי מעשים טובים), והיינו שיהיו ותיקים - צדיקים יראי ה' וכסופים (ענויים) - אהובים ונוחים לבריות:

לְשִׁבְטֵיכֶם – אתנח, מגביל. אפשר שהכתוב מלמד שה- **אֲנָשִׁים** – קדמא ישמשו בתחילה ברמת השבט ובבית הדין של השבט, ורק אח"כ ישמשו ברמת כלל העם, ובבית הדין הגדול.

דברים א,טו:

וְאָקַח אֶת-רֵאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם אֲנָשִׁים חַכְמִים וַיְדַעְתֶּם וְאֶתְּן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שְׁרֵי אֱלֹפִים וְשְׁרֵי מֵאֹת וְשְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרֹת וְשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
מדרש נתנאים לדברים פרק א

(טו) **וְאָקַח אֶת-רֵאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם** משכתיים בדברים בתחילה אמרתי להם דברי שבח אשריכם שנתמניתם על הציבור אשריכם למי אתם באים לשמש בשורה לבני אברהם יצחק ויעקב בני אדם שנקראו בני אדם ורעים צאן מרעיתי בכל לשון של חיבה: **אֲנָשִׁים חַכְמִים וַיְדַעְתֶּם** זו אחת משבע מדות שאמר יתרו למשה והלך ובקש ולא מצא אלא שלוש אנשי חיל חכמים וידעים: (ואלו הן **השבע מדות** שצריך שיהיו כולן אפלו בבית דין של שלשה חכמה יראה וענוה ושנאת ממון ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב: חכמה מני' שני' **אֲנָשִׁים חַכְמִים וַיְדַעְתֶּם**: יראה שני' (שמות י"ח כ"א) יראי אלהים: וענוה ממש רבי' מה משה רבי' עניו שני' (במדבר י"ב ג') והאיש משה עניו מאד כך כל דיין צריך להיות עניו: ושנאת ממון שני' (שמות שם) שנאי בצע אפלו ממון שלהן אינן נבהלין עליו ולא רודפין לקבץ הממון: ואהבת האמת שני' [אנשי] אמת (שם) שיהיו רודפין אחרי הצדק מחמת עצמן ובורחין מכל מיני עול: ואהבת הבריות להן שני' (**וידעו לְשִׁבְטֵיכֶם** אלו שרות הבריות נוחה מהן ובמה יהיו אהובין לבריות בזמן שהן בעלי עין טובה ונפש שפלה וחברתן טובה ומשאן ומתנן ודבורן בנחת עם הבריות: ובעלי שם טוב שני' אנשי חיל (שם) שהן גבורים במצות וכובשין יצרן עד שלא יהיה להן שם גנאי ויהיה פרקן נאה ובכלל אנשי חיל שיהיה להן לב אמיץ להציל עשוק מיד (גזול) (גזול) כענין שני' (שם ב' י"ז) ויקם משה ויושיען):

וְאֶתְּן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם שיהיו מכובדין עליכם ראשים במקרא ומשנה במקח וממכר בכניסה וביציאה נכנס ראשון ויוצא אחרון: **שְׁרֵי אֱלֹפִים** אם יש שם אלף או תשע מאות ותשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי אלף: **וְשְׁרֵי מֵאֹת** אם יש שם מאה או תשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי מאות: **וְשְׁרֵי חֲמִשִּׁים** אם יש שם חמשים או ארבעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי חמשים: **וְשְׁרֵי עֶשְׂרֹת** אם יש שם עשרה או תשעה אינו נתפש אלא שרי עשרות: **וְשְׁטָרִים לְשִׁבְטֵיכֶם** אלו הלויים המכים ברצועה כענין שני' (נחמ"ח ח' י"א) והלויים מחשים לכל העם לאמר הסו:

וְאָקַח אֶת-רֵאשֵׁי שְׁבֻטֵיכֶם – גרשיים מונח רביע, כעין יצא ללמד על הכלל, והיות וממשיך בפירוט תכונות ה- **אֲנָשִׁים חַכְמִים וַיְדַעְתֶּם**, ואינו מזכיר אנשים נבונים, מלמד שכלל לא נמצאו נבונים רבים, ראה **ת"ת הערה י**.

תורה תמימה (טו) חַכְמִים וַיְדַעְתֶּם - [ואילו למעלה אמר (פ' יג) חכמים ונבונים וידועים, מאי טעמא לא אמר הכא נבונים] לפי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השערות: אותה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק 1 – סדור שחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קיימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

שנבונים לא אשכח⁶ [עירובין ק' ב']:

תורה תמימה הערות הערה ז) ... ולכן נראה דבאמת כן הוא הדבר דגם בדורו של משה היו נבונים מישכר [ומה שהביאו מדה"י מספר דברי הימים א,יב ומבני ישכר יודעי בינה לעתים] הוא משום דשם מצינו לשון זה] ובאמת הושיב מהם משה לשופטים, ומה שאמר ואלו נבונים לא אשכח – הכונה מכל יתר השבטים לבד מישכר, ולכן לא חשיב זה בפסוק, כי אף אם היה מישכר, אך מפני מעוטם בכמות לעומת מספר כל השופטים שהיו שבעת רבוא ושמונת אלפים ישמ מאות לא חשיב להו הפסוק.

אָתְּ-רֵאשִׁי שְׁבִטֶיכֶם – מונח רביעי, בתפקיד של ארבע ועוד, שמפרש ב-**מדרש תנאים** על **אֲנָשִׁים חֲכָמִים יוֹדְעִים** אלו **השבע מדות** שצריך שיהיו כולן אפלו בבית דין של שלשה חכמה יראה ועונה ושנאת ממון ואהבת האמת ואהבת הבריות להן ובעלי שם טוב: **אֲנָשִׁים חֲכָמִים יוֹדְעִים** – מהפך פשטא זקף-קטן, פורש ב-(א,ג) שהחכמים וכו' צריכים להיות ענווים אנושיים ובעלי מעשים טובים, כאן מוסיף עליהם יראה ושנאת ממון אפילו של עצמם ואהבי אמת. אפשר כי מלמד כפרקי אבות מי שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. כי החכם עלול להתגאות ובהא תבנית הטעם ומרמזת שיהפך מידותיו והיה עניו וצנוע. אפשר כי כאן זקף-קטן ירמז לשתי תכונות אלו ולא להזדקפות – התנשאות.

וְאֵתָן אוֹתָם רֵאשִׁים עֲלֵיכֶם

וְאֵתָן אוֹתָם רֵאשִׁים – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא והחלוקים בהלכותיהם או בעניניהם לגבי הנושא. מכח מינויים לראשי העם וכדי שהעם יכבדם ויהיה מוראם עליהם לכן יש להם עדיפויות על פני כל העם כ-**מדרש תנאים** שיהיו מכובדין עליכם ראשים במקרא ומשנה במקרא וממכר בכניסה וביציאה כנסו ראשון ויוצא אחרון: וכך פסקה התוספתא **תוספתא משנת מגילה (ליברמן) פ"ג הכ"ד** אי זו היא קימה שאמרה תורה מפני שיבה תקום עומד מפניו שואל ומשיב בתוך ארבע אמות אי זהו הדין שאמרה תורה והדרת פני זקן לא עומד במקומו ולא מדבר במקומו ולא סותר את דברו נוהג בו מורא ויראה משא ומתן בכניסה וביציאה והן קודמין לכל אדם שני ואתן אתם ראשים על העם (אפשר כי מורכב מ-**דב' א,ג**) **וְאֵתָן אוֹתָם רֵאשִׁים** ומ-**שם' יתרו יחכה**) **וַיִּתֵּן אֹתָם רֵאשִׁים עַל-הָעָם** הפסוק במלואו וַיִּבְחַר מֹשֶׁה אֲנָשִׁים-חֵילִי מִכָּל-יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֹתָם רֵאשִׁים עַל-הָעָם עָרֵי אֲלֵפִים עָרֵי מֵאוֹת עָרֵי חֲמִשִּׁים וְעָרֵי עֶשְׂרֵים (

עֲלֵיכֶם – אתנה, מגביל את רצון הנמשלים כפירש **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים דף ב עמוד ב** ואשימם בראשיכם בין ברצונכם בין שלא ברצונכם:

עֲלֵיכֶם – אתנה, מגביל את הראשים שלא ינהגו שררה והטרדה מתמדת כמו שרי האומות, שאז גדולתן גורמת להם ירידה כמסקנה מ-**במדבר רבה בהעלתך פרשה טו**.

שְׂרֵי אֲלֵפִים אם יש שם אלף או תשע מאות ותשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי אלף: **וְשְׂרֵי מֵאוֹת** אם יש שם מאה או תשעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי מאות: **וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים** אם יש שם חמשים או ארבעים ותשעה אינו נתפש אלא שרי חמשים: **וְשְׂרֵי עֶשְׂרֵים** אם יש שם עשרה או תשעה אינו נתפש אלא שרי עשרות: **שְׂרֵי אֲלֵפִים** – קדמא ואולא, כעין כלל מלמד, לכל הפרטים שאחריו, שאם אחד בקבוצה עבר עבירה, יש אחריות לשר הקבוצה לכך כי באופן כלשהו לא טיפל בעובר כראוי. ובלשון קצת שונה פירש **פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים דף ב עמוד ב** שאם היו תקצי"ט היה אחד נתפש בעדן שר אלף וכן כלם.

וְשְׂטָרִים לְשְׁבִטֶיכֶם אלו הלויים המכים ברצועה. **לְשְׁבִטֶיכֶם** – סלוק, מגביל וטעם טפחא במלת **וְשְׂטָרִים** בתפקיד פותח טפח ולקבל את תכונת ההגבלה על מלת **וְשְׂטָרִים** ללמד כ-**מדרש תנאים** כי השוטרים שבכל שבט אינם מבני השבט אלא משבט לוי המפורז בין השבטים. ועוד טעם טפחא ללא מרכא לפניה במלת **וְשְׂטָרִים**, בתפקיד מתפשטת תכונת ההגבלה אל הכתוב לפניה, אפשר באה ללמד כי היות ושבט לוי אינו מבני השבט שבקרבו הוא יושב אז הוא פועל ללא מורא ומשוא פנים בהוצאת הדין לפועל, על פשוטי עם ועל השרים למיניהם עד לדיינים וראשי השבט.

דברים א,כו: וְלֹא אָבִיתֶם לְעֵלָת

וַתִּמְרֹוּ אֶת-פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

תיב"ע א' והמתנות לפתגמי עשרא רשיעין – האמתם לדברי המרגלים

ב' וסריבתון על מימרא דה' א-להכון – סרבתם לדבר ה'

תולדות יצחק דברים א

... ואם תאמר אם כן מה זה שאמר **וְלֹא אָבִיתֶם לְעֵלָת**, ראוי היה שלא ירצו לעלות כיון שטענו חטין והודה לו בשעורים, התשובה אמר להם משה

וַתִּמְרֹוּ – זקף-גדול, שלוש נקודות, שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר, כהמשך מאמר תולדות יצחק

א' אם לא שאתם רשעים

ב' ואינכם מאמינים ביי',

נקודה באופן אחר לא הייתם מבינים רשעות תשובתם (של המרגלים) והייתם דנים לכף זכות מאמר המרגלים, וזהו שאמר **וַתִּמְרֹוּ אֶת-פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם**:

אנציקלופדיה תלמודית כרך כה, [ישיבת ארץ ישראל] טור תרסה

א. מקורה וגדרה. הציווי שנצטוו בני ישראל לפני כניסתם לארץ ישראל: **והורשתם את הארץ וישבתם בה** כי לכם נתתי את הארץ לרשת אתה והתנתלתם את הארץ וגו'², יש מהראשונים שפירש שהרי זו מצות-עשה*, שצוה אותם שישבו בארץ ויירשו אותה, כי הוא נתנה להם ולא ימאסו בנחלת ה'.³ וכן מנה מצוה זו במנין המצוות: שנצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן האל יתברך לאבותינו, לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות או לשממה⁴, ושנכפלה מצוה זו במקומות אחרים, וגו' **וַתִּמְרֹוּ** – זקף-גדול, שתי נקודות בישוב ארץ-ישראל – הורשה גם בלי מלחמה, ישיבה, נקודה באופן אחר **וְלֹא נִעְזְבְּנָה בִיד זולתנו מן האומות או לשממה**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנוקב, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן; 2: זקף-גדול; 3: רביע; 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצג פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רשון לנשוא אחר בהלכה;

1.4 דברים א,א

דברים א,ה:

בְּעֵבֶר הִנְדָּהָן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הָזֵאת לְאָמֶר:

רש"י (ה) הוֹאִיל – התחיל (ראה ספ"ד ד), כמו "הנה נא הואלתי" (בר' יח,כו). בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה – בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח" דברים ב).

ליקוטי שיחות חלק ג ע' 862 ... והנה לפני חטא דור הפלגה דיברו כולם שפה אחת, לשון הקודש. והחטא גרם פירוד בעולם שבעים לשון, כאשר איש אינו מבין את שפת רעהו. מובן אם כן שתרגום התורה מלשון הקודש לשבעים לשון משמעותו המשכת אחדות גם במקום הפירוד.

ליקוטי שיחות חלק כ"ד ע' 1 ... בשבעים לשון פירשה להם איתא במסכת סופרים (פ"א,ה"ז): מעשה בחמישה זקנים שכתבו לתלמי את התורה יונית, והיה אותו היום קשה לישראל, כיום שנעשה בו העגל, שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה. ... וכמו כן תרגום התורה אינו קשה מצד עצמו, וכמו שמצינו שמושה תרגם את התורה, אלא שיכול לגרום לענין שלילי שיטעו בהבנת התרגום, כמו שמצינו (מס' סופרים שם) ש"ג דברים שינו בה כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ונמצא שגם תרגום התורה אינו קשה מצד עצמו אלא שיכול לבוא מזה ענין שלילי.

ליקוטי שיחות חלק ל"ו ע' 38 ... יש לחדש, שבזה נפעל שתהיה חלות גדר הקדושה דתורה גם בלימוד התורה בשבעים לשון, דבלעדי זאת יש מקום לומר, שכיוון שניתנה תורה בלשון הקודש הרי קדושת התורה וגדר לימוד התורה לא חלים כשלומד עניני התורה בלשונות אחרים.

ולכן, היה צורך בפעולה מיוחדת בחידוש קדושת התורה גם בשבעים לשון (ונפקא מינה להלכה בזה האיסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום, חיוב ברכת התורה כשמדבר בשאר לשון).

רמב"ם הלכות ברכות פ"א,ה"ו וכל הברכות כולן נאמרין בכל לשון והוא שיאמר כעין שתקנו חכמים, ואם שינה את המטבע (ב) הואיל והזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה אפילו בלשון חול יצא.

כסף משנה הל' ברכות פ"א,ה"ו וכל הברכות כולן וכו'. גם זה שם (בבלי ברכות מ':) מנימין רעיא כרך ריפתא ואמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא אמר רבא יצא ידי ברכה ראשונה מאי קמ"ל אף על גב דאמרה בלשון חול תנינא ואלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה וברכת המזון איצטריך סד"א ה"מ (הני מילי) היאכ דאמרה בלשון חול כי היכי דתקינן רבנן בלשון הקדש אבל לא אמרה בלשון חול כי היכי דתקינן רבנן בלשון הקדש כלומר אלא בנוסח אחר כי הא דמנימין אימא לא יצא קמ"ל (שגם אם לא בריך בנוסח שתיקנו רבנן יצא), וזהו שחזר רבינו וכפל אפילו בלשון חול יצא לומר דאע"ג דאיכא תרתי שאין הברכה תתקנת חכמים והיא בלשון חול אפילו הכי יצא:

אוצר החכמה: ברכת משה הרב אביעד אשואל א,כו, ע' 50 ... כל הברכות נאמרין ... בלשון שמבין ... ובהמשך דן האם יש להזכיר שם הוי"ה בלשון הקודש בתוך ברכה בלע"ז שיש אומרים שזה פירוש מלת "אזכרה" בפסק הרמב"ם. אבל פוסקים אחרים כתבו שמספיק כנוי לשם בלע"ז ואז גם מותר למחוק. ובשו"ע סי' קסז, סעיף י פסק שאם במקום ברכת המוציא אמר בריך רחמנא מאריה דהאי פיתא יצא. משמע שמצריך להזכיר שם ה' בלשון ארמית ... ורק בברכה בלשון הקודש לא יוצא בכנוי.

משנה שבת פט"ז,מ"א כל כתבי הקודש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקורין בהן ובין שאין קורין בהן ואף על פי שכתובים בכל לשון טעונים גניזה ... פירוש המשנה לרמב"ם שבת פט"ז,מ"א ... אבל מפני הדליקה אין מצילין אותן אלא אם כן היו כתובין בכתב אשורי ובלשון הקדש.

משנה מגילה פ"א,מ"ח אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ותפילין ומזוזות אינן נכתבות אלא אשורית רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית:

ר' עובדיה מברטנורא מגילה פ"א,מ"ח ... והלכה כר' שמעון בן גמליאל. מיהו בזמן הזה כבר אבד אותו לשון יוני ונשתבש, לפיכך אין כותבין ספרים בזמן הזה אלא בכתב הקודש ובלשון הקודש:

משנה מגילה פ"ב,מ"א הקורא את המגילה למפרע לא יצא קראה על פה קראה תרגום בכל לשון לא יצא אבל קורין אותה ללועזות בלעז והלועז ששמע אשורית יצא:

פירוש המשנה לרמב"ם מגילה פ"ב ... עברי שקראה תרגום בכל לשון לא יצא חוץ מלשון יוני, אבל קוראין אותה ללועזות בלעז, והוא שכתובה בלעז כדי שלא תהיה הקריאה על פה. ... והלועז ששמע אשורית יצא, שאע"פ שאינו יודע פירוש כל מלה ומלה הרי הוא מבין כלל הענין.

בבלי שבת פת"ב ... אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (תהלים סח) ה' יתן אמר המבשרות צבא רב - כל דיבור ודיבור שיצא מפי הגבורה נחלק לשבעים לשונות. תני דבי רבי ישמעאל: (ירמיהו כג) וכפטיש יפצץ סלע מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות - אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות. (ילקוט שמעוני ירמיהו רמז שו, שפת אמת [תרמ"ח])

הוֹאִיל מֹשֶׁה – (אתנח) מונח זקף-קטן, והוא פעולה ואחריו פעולה נוספת בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הָזֵאת – תבנית העשויה ללמד אלאחריו ואלפניו. כאן מלת בְּאֶרֶץ יש לה גם פירוש של תרגום ועיקרו אינו בשביל יושבי ארץ ישראל אלא עבור היושבים בכתוב אלפניו בְּעֵבֶר הִנְדָּהָן בְּאֶרֶץ מוֹאָב המשמש כמשל לחו"ל. כאשר תבנית הטעמים של בְּעֵבֶר הִנְדָּהָן – מרכא טפאא כיתור לרבות על עבר הירדן שאר ארצות שמחוץ לארץ ישראל שבין כולם מדברים בשבעים לשון. כגון טעם מלת הִנְדָּהָן – טפאא בתפקיד עוצר – מפריד בין שפת עבר הירדן כארץ אחת ובין שפת אֶרֶץ מוֹאָב כארץ אחרת.

הוֹאִיל מֹשֶׁה – מונח זקף-קטן, שתי דרשות על הפשט: (א) משה באר התורה בלשון הקודש (ב) משה התחיל – היינו הראה שמותר לתרגם התורה ללע"ז וע"ז זה מחזירים הקדושה והאחדות לעולם שהיתפרד במעשה דור הפלגה שעד אז כל העולם דבר רק בלשון הקודש. בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה הָזֵאת לְאָמֶר – תביר מקף מרכא טפאא סלוק.

אֶת-הַתּוֹרָה – אפשר כי מלת היחס אֶת מרבה את התורה שבעל-פה, טעם מקף אֶת-הַתּוֹרָה – מקף כרב-מצב (א) תורה ותורה שבעל-פה בלשון הקודש (ב) תורה ותורה שבעל-פה מתורגמת ללע"ז או שנכתבת מלכתחילה בלע"ז.

אפשר כי הכתוב (דברים א,ה) בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה – בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח" דברים ב) (פ' רש"י) הוא בטוי להרחבת התרגום של עשרת הדברות, שהקב"ה פתח בו כנדרש ב-בבלי שבת פת"ב ... אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא נחלק לשבעים לשונות. התרגום של הקב"ה, היווה את הגרעין שמושה הרחיב ממנו לתרגום מלא של התורה.

אפשר כי הכתוב (דברים א,ה) בְּאֶרֶץ-הַתּוֹרָה – בשבעים לשון פירשה להם (ראה תנח" דברים ב) (פ' רש"י) הוא הבסיס לחלקי

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השטרות: אהיה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי ממשותף; מרכא טפא – יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטח; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעם, ב"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: קרפא – סדר קרימות; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קרפא ואולא – (מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנישא אחר בהלכה;

משנות הבאות משנה שבת פט"ז,מ"א כל כתיבי הקודש ... שכתובים בכל לשון, משנה מגילה פ"א,מ"ח ... שהספרים נכתבין בכל לשון, משנה מגילה פ"ב,מ"א הקורא את המגילה ... אבל קורין אותה ללועזות בלעז .

באך – תביר כמעט או כלא ממש תרגום מלא, ירמוז לנאמר במסכת סופרים פ"א,ה"ז שהזקנים שתרגמו התורה ליוונית שינו בה י"ג דברים כדי שלא יטעה תלמי בהבנת התרגום. ענין תרגום שאינו מושלם נידון במסכת מגילה. על בסיס הגמרא ב-**בבלי מגילה ג**,א על נחמיה ח,ח: **וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּה שֶׁל וְיָבִינוּ בְּמִקְרָא: פ** דרשנו כי הכתוב **וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים** – מרכא תביר מרכא טפא, מלמד על קבוצת פרטים הקשורים בנושא קריאה בספר תורת האלקים, והשוניים בהלכותיהם לגבי הנושא. יש מאכן רמז בטעמי המקרא שלא כל הנקרא והמתורגם בימי עזרא אפשר לקרוא או לתרגם ברבים. והפרטים והלכותיהם מפורטים ב-**בבלי מגילה כה,א משנה: (א) מעשה ראובן נקרא ולא מתורגם, ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון – נקראין ולא מתרגמין. (ב) מעשה תמר נקרא ומתרגם, מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, (ג) (מעשה עגל ה) השני נקרא ולא מתרגם. וגם ב-גמרא. איתא תנו רבנן: (א) יש נקריין ומתרגמין, (ב) ויש נקריין ולא מתרגמין, (ג) ויש לא נקריין ולא מתרגמין. וגו'**

אָת-הַתּוֹרָה הָזֹאת – מרכא טפא, כיתור לרבות, ירמוז ללימוד התורה בלע"ז. והרבוי של חיוב ברכת התורה כשמדבר בשאר לשון. ואפשר לבאר ע"פ ההלכה, שאפשר לברך בכל לשון בתנאי שהמברך מבין ברכתו, ואילו בלשון הקודש יוצא גם אם לא מבין ברכתו. הרב י"מ רושצקי העיר כי מקובל כי ברכת המזון היא מדאורייתא. על ברכה אחת יש מחלוקת. מקובל כי שאר הברכות הן מדרבנן ע"ד דברו. רבוי ברכת התורה בלע"ז או ברכת התורה בלשון הקודש על לימוד התורה בלע"ז מהפסוק ירמוז כי גם ברכת התורה היא מדאורייתא.

לאמר – סלוק, מגביל האיסור לדבר דברי תורה בשאר לשון כשהוא ערום. וזה דרשנו על **בראשית ויגש מז,יט: לָמָּה נִקְוִית לְעֵינֶיךָ** להלכות הקשורות להרחקה ממת התופס ארבע אמות (**בבלי ברכות יח,א**), וממקום של ערום, ומאשה ע"פ **עין משפט** שו"ע או"ח מה,א (תפילין ד' אמות ממת. מבית הקברות ומבית המרחץ)

דברים א,יט:

וְנִסַּע מִחֵרֶב נִלְוֶה אֶת כָּל-הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם בְּדֶרֶךְ תֵּר הָאֲמֹרִי פֶּאֶשֶׁר צָנְהָ ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנִבְא עַד קִדְשׁ בְּרַנֵּעַ: וְנִבְא עַד קִדְשׁ בְּרַנֵּעַ: זקא-גדול כפ' רש"י ... י"ט מהם עשו בקדש וי"ט הולכים ומטורפים וחזרו לקדש **במד' לב) ויניעם במדבר כך מצאתי בסדר עולם. שלוש נקודות, שתיים על שבאו פעמיים לקדש ברנע, ואחת כנאמר ב- (**דב' א,מו**) ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם. כלומר הגעה ראשונה לקדש, ישיבה בקדש י"ט שנה, יציאה מקדש שנמשכה י"ט שנה, הגעה שניה לקדש,**

דברים א,כה: וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וַיֹּרְדוּ אֵלֵינוּ

וַיָּשֻׁבוּ אֲתָנוּ דְבַר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ:

וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ ע"פ ת"י ורש"י האומרים הם כלל בן-יפנה ויהושע

שפת"ח ע"פ ר"א"ם – אע"פ שגם שאר מרגלים אמרו טובתה, מכל מקום גם היו מוצאים דבה על הארץ וכאן כתיב ויאמרו טובה הארץ משמע שלא כלל ברעתה.

רמב"ן ... והנכון מה שפירשתי שם (שמ' יג,לב ???), שכולם הורו לפני משה ואהרן וכל העדה, ואמרו: (במ' שלח יג,כז) וַיָּאנוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתֶּנּוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא וְזֵה-פְרִיָהּ: - והנה כלם בהסכמה אחת בטובת הארץ, אבל בחוזה העמים ההם המסו את לבבם; ...

(במ' שלח יג,כז) וַיִּסְפְּרוּ-לִי וַיֹּאמְרוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר שָׁלַחְתֶּנּוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִוא וְזֵה-פְרִיָהּ:

(דברים א,כה) וַיֹּאמְרוּ – מונח זקא-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ריבה כל המרגלים לאמר טובת הארץ, אבל רק שניים אמרו רק טובה.

(במ' שלח יג,כז) וַיֹּאמְרוּ – מונח זקא-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, ריבה כל המרגלים לאמר טובת הארץ, אבל רק שניים אמרו רק טובה.

דברים א,לג: הַחֶלֶב לַפְּנִיָּהּ בְּדֶרֶךְ לְתוֹר לְכֶם מְקוֹם לְחֻנְתְּכֶם

פֶּאֶשׁ | לִילָה לְרִאֲתֶכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם:

לְרִאֲתֶכֶם בְּדֶרֶךְ – פשטא פשטא, כעין בעת ובעונה אחת, אפשר שמרמוז על הימצאות עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת

רש"י (לג) לְרִאֲתֶכֶם – כמו 'להראותכם'; וכן **(שמ' בשלח יג,כא) לְחֻנְתְּכֶם הַדֶּרֶךְ;**

שמות בשלח יג,כא – כב:

[כא] ה' הַלֶּבֶת לַפְּנִיָּהּ יוֹמָם בְּעָמֹד עָנָן לְחֻנְתְּכֶם הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעָמֹד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם

לְלַבֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה:

[כב] לֹא-יָמִישׁ עָמֹד הָעָנָן יוֹמָם וְעָמֹד הָאֵשׁ לַיְלָה לִפְנֵי הָעָם: פ

רש"י (כא) לנחוחם הדרך – נקוד פתח, שהוא כמו 'להנחוחם'; 'לראותכם בדרך אשר תלכו בה' (דב' א,לג) – שהוא כמו 'להראותכם'; אף כאן: להנחוחם על ידי שליח; ומי הוא השליח? **עמוד הענן**. והקדוש ברוך הוא בכבודו מוליכו לפניהם, ומכל מקום את עמוד הענן הכין להנחוחם על ידו, שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים. [עמוד הענן אינו לאורה, אלא להורות הדרך.] **(כב) לֹא-יָמִישׁ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עָמֹד הָעָנָן יוֹמָם וְעָמֹד הָאֵשׁ לַיְלָה** – מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן, שעד שלא ישקע זה עולה זה (ראה שבת כג,ב). **לפני העם – כלומר: לא חסר לפניהם עמוד ענן כיום ועמוד אש בלילה.**

אור החיים – וְלַיְלָה בְּעָמֹד אֵשׁ לְהָאִיר ... שכל ארבעים שנה שהיו במדבר לא הלכו אלא לאורו, אור קדוש שלא היה מתפשט חוץ למחנה ישראל (ביום, השמש נראה ככוכב רחוק) **בבלי שבת כג,ב**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השערות; אתנה. סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרישה; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סיום שחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדפא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדפא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

דבייתהו דרב יוסף הות מאחרא ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא (שמ'בא יג,כב) לא-ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש, ועמוד האש משלים לעמוד הענן.

רש"י עמוד הענן – של יום משלים אורו לעמוד האש, שהיה עמוד האש בא קודם שישקע עמוד הענן, אלמא: אורח ארעא בהכי. התורה והמצוה (המלבי"ם) על המכילתא שבלכתם למדבר איתם ובשובם משם בחזרה הלך ה' לפניכם בעמוד אש וענן ולחץ אותם ללכת יומם ולילה בלי מרגוע שמזה חשב פרעה שהם בורחים מפחדו שע"כ ילכו גם בלילה, וע"פ זה אחר שראה ששבו בחזרה חשב כי נבוכים הם וא-לקים עוזבם.

סיכום: לראתכם בדרך – פשטא פשטא, כעין בעת ובעונה אחת, אפשר שמרמז על הימצאות עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת לפחות בשעת החילוף ביניהם. לפי המלבי"ם אפשר להבין שמעת יציאת מצרים עד עמדם על ים סוף עמוד הענן ועמוד האש היו עמם בעת ובעונה אחת. וכתוב מפורש שבעמדם על ים סוף עד אחרי מעבר ים סוף היו עמוד הענן ועמוד האש בעת ובעונה אחת. לפי אור החיים עמוד האש האיר גם ביום.

באש | לילה – מונח פסק (ואינו מונח לגרמיה) רביע, אפשר כי מרמז לאחד מארבע המלאכים הראשיים שבמרכבה.

מעניני דיומא: דברים ב,ג: והענים הישבים בפתרים עד-ענה פתרים היצאים מפתר השמידם וישבו תחתם: רש"י (כג) והענים הישבים בפתרים וגו' – ענים מפלשתיים הם, ... והבאתי עליהם פתרים והשמידום וישבו תחתם, ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם. תמוז – מנחם-אב התשע"ד – במלחמת "צוק איתן" עד-ענה פתרים היצאים מפתר – כעין טילי כיפת ברזל השמידום ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם. תמוז – מנחם-אב התשע"ד – במלחמת "צוק איתן" סיחן – גי' כחמ"ס, כפי-הקשה'ה' אלתיד את-רוחו ואמין את-לכבו למען תמוז בדרך פנים הנה: ס כן יאבדו כל אויבך ישראל.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
הפניות השורות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מרכא = מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שני משמעות, רבוי ממשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטח; מרכא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפיטח; תביר מרכא טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנתק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קראא – סדר קריאת; אולא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קראא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מדות דר"י שמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מתיבה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיבה; פוז – דרוש מהפסוק ריבון לנשוא אחרי בולבול;

1.5 דברים א,א (התשע"ה)

דברים א,ד: אַחְרֵי הַפְּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֵת עֹג מֶלֶךְ הַכְּנַעַן אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרֶת בְּאֲדָרְעִי:

אַחְרֵי הַפְּתוֹ – מונח רביע, לפחות ארבע סיבות להתמנה בתוכחה

(א) **ספרי דברים פיסקא ב** (אמנם ב-(ג,א) אבל לפי שבספרי פיסקא ג על (ד,א) וכן רש"י (שם) כתבו שמשם המתין עם התוכחה, אז

הסיבות להתמנה לתוכחה שנאמרות ב-(ג,א) מתאימות לתבנית הטעמים מוהא רביע ב-(ד,א))

דבר אחר (א,א) **וַיְהִי בְּאַרְבַּעִים שָׁנָה**, מלמד שלא הוכיחם אלא סמוך למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה

שנאמר (בר' יח"ט,א) ויקרא ועקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, (בר' יח"ט,ג) ראובן בכורי, וכי אין אנו יודעים שראובן

בכור אלא מלמד שאמר לו ראובן בני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו (טט – א) כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי,

ומפני ארבעה דברים אין מוכיחים את האדם אלא סמוך למיתה (טט – ב) כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, (טט – ג) ושלא יהא

חבירו ורואהו ומתבייש ממנו, (טט – ד) ושלא יהא בלבו עליו, (טט – ה) וכדי שיפרשו ממנו בשלום שהתוכחה מביאה לידי שלום

(ב) כפי רש"י (עה"ת) (ד) **אַחְרֵי הַפְּתוֹ** – אמר משה אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצת הארץ, (טט – א) יאמרו מה לזה עלינו, מה

היטיב לנו, (טט – ב) אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה שאין בו כח להכניסנו לארץ, לפיכך המתין עד שהפיל (טט – ג) סיחון (טט – ד)

ועוג לפנייהם (טט – ה) והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחן:

אֶת – יתיב **סיחון מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן וְאֵת עֹג** – יתיב, כפי רש"י (עה"ת) **סיחון** וגו' **אֲשֶׁר יוֹשֵׁב** וגו' – אילו לא היה סיחון קשה

והיה שרוי בחשבון, היה קשה, שהמדינה קשה, ואילו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היתה קשה, שהמלך קשה, על אחת כמה

וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה:

אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּעֶשְׂתָּרֶת – המלך קשה והמדינה קשה:

אֶת סִיחֹן – יתיב בתפקיד דווקא כך, (ספרי פי"ג) על אחת כמה וכמה שהמלך (סיחון) קשה, והמדינה קשה

וְאֵת עֹג – יתיב בתפקיד דווקא כך, (ספרי פי"ג) על אחת כמה וכמה שהמלך (עוג) קשה, והמדינה קשה

דברים א,ו: ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ בְּחֶרֶב לְאֹמֶר רַב־לָכֶם שָׁבַת בְּהַר הַזֶּה:

מדרש תנאים (ו), ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ בְּחֶרֶב לְאֹמֶר אמר להם לא מעצמי אני אומ' לכם אלא מפי הגבורה אני אומר לכם:

ה' אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ – דרגא תביר מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל כל אחד חלה אותה הלכה או תת ענין, או

בתפקיד של מצטרפין לענין אחד. כאן כל מה שמשם אומר אינו מעצמו אלא מפי הגבורה, משה מצטרף לגבורה, משה פה להשמיע דבר

הגבורה לבני ישראל

כל אחד מישראל הצטוו בחורב בכל אחת ממצוות התורה כפי רמב"ן ... וכן זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו בחורב על כל

ישראל חקים ומשפטים (מלאכי ג כב) ירמוז לכל אשר נצטוו בהר ובאהל מועד אשר שם בחורב:

חזקוני דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ בְּחֶרֶב פתח להו הכא (טט – כנראה אל תקרי **בְּחֶרֶב** אלא בְּחֶרֶב (ראה בעל הטורים להלן), חילוף בין תנועת חולם חסר ובין

תנועת סגול המצוי בחריזה למשל של ר' שלמה אבן גבירול כגון הפיוט "לו היתה נפשי" "לתפארת הלשון העברית") כדי לקרובי דעתייהו (קירוב

דעות) במילי דבדיחותא (ע"י רוח של שמחה).

רש"י בבלי שבת לב, קחו לי מנגן – מצוה היא להשרות עליו שכינה. (טט – כאן שכינה מרומזת ב- **ה' אֶלְתֵּינוּ** דרגא תביר שהשם נחת

דרגא – יורד אלינו ומתגלה בשכינה) לדבר הלכה – צריך לפתוח במילי דבדיחותא ברישא (טט – המרומז בתבנית הטעמים מרכא טפאא

של **דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ** – בתפקיד יתור לרבות דבר משמח מהלימודי תורה, וגם לרבות דבר מתמיה בלימוד כדי לחדד את התלמידים, קודם או

בתוך הלימוד שניגשים ללמוד הלכות ומשפטים כפי רמב"ן לעיל.

אֶלְתֵּינוּ דִּבֶּר אֱלֹהֵינוּ – תביר מרכא טפאא, כעין קבוצת פרטים קשורים לנושא שעל חלק מהם לא חלה ההלכה או תת ענין, אפשר כי כאן

שלא להשמיע דברי בדיחותא מדברי עלמא.

בְּחֶרֶב לְאֹמֶר בעל הטורים (ו) בְּחֶרֶב לְאֹמֶר, כתיב חסר "בחרב". שאם לא תקיימו את התורה והבאתי עליכם חרב (ספרי עקב

יא,ב): **בְּחֶרֶב** – מונח מרבה עונש אם לא יקיימו את **לְאֹמֶר** – אתנה כמגביל ישיבתם ומצווה לנוע לעבר ארץ ישראל

רש"י (ו) רַב־לָכֶם שָׁבַת – כפשוטו (פי' **אשל אברהם** – פי' **שפת"ח** זמן רב, וב-**תורת מנחם** כתב הרבה יותר מדי הנכס מתעכבים ...

למרות התועלת שבישיבה זו וגו'). ויש מדרש אגדה הרבה לכם גדולה ושכר על ישיבתכם בהר הזה, עשיתם משכן מנורה וכלים,

קבלתם תורה, מניתם לכם סנהדרין, שרי אלפים ושירי מאות: וב-**תרגום יונתן** (ע"פ כתר יונתן, תרגום לתרגום) כתב והעמדתם שרים

עליכם ומבקשים רע לכם להתעכב בהר הזה (אפשר כי כוונתו למרגלים שרצו להשאר במדבר ללמוד תורה בלי עמל של א"י).

רַב־לָכֶם – מקף כרב-מצב (א) ישיבה של תועלת (ב) ישיבה יותר מדי יש בה נזק **מדרש תנאים** רעה גדולה לכם ישיבתכם בהר הזה.

רַב־לָכֶם שָׁבַת – מרכא טפאא כיתור לרבות בישיבה של תועלת הרבה לכם גדולה ושכר וגו', אבל בישיבה יותר מדי יש בה נזק מפני

העיכוב בכניסה לארץ בנין בית המקדש ומנוי מלך כמרוזם ב-(ז,א), **וְהַלְבֵּנוּן**

טט – **רַב** גי' 202 היינו זכיתם לתקן ביציאת מצרים והישיבה בחורב **רַב** (202) נצוצות קדושה מן הרפ"ה נצוצות שנפלו בשבירת

הכלים אל הבריאה ועדיין **לָכֶם** לתועלתכם מחכים עוד פ"ו (86) נצוצות קדושה לתיקון בארץ כנען ובמיוחד בשכם. **מאור ושמש (נ'**

וישב לויז') ... וישלחנהל מעמק חֲבֹרֹן וַיָּבֵא שְׁכֶמָה: שְׁכֶמָה נוטריקון שרבי כלים מ'עולם ה'תוהו.

דברים א,ז: פָּנּוּ וּסְעוּ לָכֶם וּבֵאוּ תֵּר הָאֲמֹרָה וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי

בְּעָרְבָה בְּהָר וּבְשַׁפְלָה וּבְגִבְעֵי וּבְחֹף הַיָּם אֲרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֵּנוֹן עַד-הַנָּהָר הַנָּדָל נְהַר-פָּרָת:

אֲרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֵּנוֹן – מהפך פשטא זקא-קטן – ללמדך שלא הייתה ארצו של כנען אלא שהלך וכבשה מבני שם כנאמר ב- (בר' לך-לך

י,ג) **וְהַכְּנַעֲנִי אִזּוּ בְּאֲרֶץ**: ופי' **אשל אברהם**: **אֲרֶץ הַכְּנַעֲנִי** – זה גבול הכנעני, מהפך פשטא הוציא הכתוב מפשוטו של ארץ ועשאו גבול.

וְהַלְבֵּנוֹן – זקא-קטן, בתפקיד של שני דברים כפי' **אשל אברהם** ... אמר להם (משה) כשאתם נכנסים לארץ, צריכים אתם להעמיד לכם

מלך ולבנות את בית הבחירה, שאין **לְבָנוֹן** אלא מלך, ואין **לְבָנוֹן** אלא בית המקדש.

וְאֶל-כָּל-שְׁכֵנֵי – מקף מקף, כל מקף כרב-מצב. **אשל אברהם**: בשפתי חכמים כתב שבכונה שיכבשו את ארצם (של מואב ועמון) והר

שעיר) שאף שאשר עליהם להלחם בהם כל זה אחרי שחטאו (בעגל), אבל אלו לא היו חוטאים היו יכולים לכבוש גם את אדום ועמין

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצית השערות: אחת: סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מראק = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מראק טפאא – יתור לרבוב, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מראק תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קראא – סדר קרימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קראא ואלא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מתפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

ומואב והיו יושבים בארצם..... ועוד נראה לומר שאין כונת הכתוב שיכבשו את ארץ אדום ועמון ומואב, אלא רק יעברו, שאילו לא היו חוטאים היו אדום עמון ומואב מעבירים אותם דרך ארצם ללא צורך במלחמה.
מקף כרב-מצב: (א) לפני חטא העגל ישיבה באדום עמון ומואב ללא מלחמה, או מעבר ללא מלחמה (ב) אחרי חטא העגל כבוש במלחמה או מעבר במלחמה.

דברים א,מא: ותענינו ותאמרו אלי קטאנו ה' אנחנו נעלה ונלחמנו ככל אשר צונו ה' אלהינו ותחננו איש את-כלי מלחמתו ותהינו לעלת ההרה: קטאנו ה' – זרקא סגול, בתפקיד גריעה. בדבריהם המעיטו באמונה שהשם שהוא התקוף ובעל היכולת ובעל כל הכוחות כולם. ע"י שהוציאו דיבת הארץ רעה, וזה דיבור בפה שלהלכה זהו לאו שאין בו מעשה ואין לוקים עליו נראתה לבוכים דבר חטא מועט כלפי ה' ביחס ללאים שיש בהם עונשי גוף – חטאות שעל זדונם מיתה או מלקות וכתר ומיתה בידי שמים או ממונות וקנסות. וכל כך, מפני שלא השכילו את גודל קדושת הארץ שהאבות מסרו נפשם עליה והכתוב שב ומזכיר את שבועת ה' לאבות על הארץ וכמו שהרחבנו ב-(דב' א,ח), בשקילות האבות לה' במובן של "שתדבק במקום שהוא מקור הברכות תהיה גם אתה מקור לכל הברכות".

דברים א,מה: ותשבו ותכפו לפני ה' ולא-שמע ה' בקלכם ולא האזין אליכם: ולא-שמע ה' – מקף כרב-מצב (א) שמע (ב) לדעתם לא שמע ה' – פשוט, פשוט שהשם הוא רחמים בלתי בעל גבול, וכאן שמו גם שם של רחמים, ולא-שמע ה' בקלכם – מהפך פשטא זקף-קטן, שתי דרשות שלפחות אחת מהן יוצאה מפשט הכתוב, כפ'רש"י – כביכול עשיתם מדת רחמי כאלו אכזרי, והוסיף עליו שפת"ח – דאל"כ הלא שם זה הוא של רחמים ולמה מזכירו על הפורענות טט – המהפך פשטא מצביע על ההפך מאמירתם לא ה' לא שמע אלא שמע ועשה מה שטוב להם מבלי שהבינו זאת.

בקלכם – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מדה ריבה וריבה את הכל, נאמר באחד וחל על כולם – כביכול כולם בכו (כנראה מכוון לומר שרובם בכו) (א) ת"י – צלותכון (ב) קלכם גרם כביכול להפוך כלשון רש"י קרא אפשרי – ולא-שמע ה' – כפ'רש"י – כביכול עשיתם מדת רחמי כאלו אכזרי, ולא-שמע ה' בקלכם – לשון נחמה שה' התעלם מהתלונה לטובתכם דב' כי תבא כ"ח א' "התורה והמצווה" (א) והיה אם שמע תשמע ולפניו "ואשבר מוטות עלכם" – פי' שנשבעתי בים סוף ואולך אתכם קוממיות ... ככה אעלה אתכם ממדרגה למדרגה כנ"ל (דב' ב,א) נגפן – אזלא-גרש ... אילו לא חטאו ... לא קלקלו ... לא הפכו

דברים ב,ו: אכל השבירו מאתם בפספס ואכלתם ונם-מים תכרו מאתם בפספס ושתייתם: בכל מחצית פסוק יש דרגא תביר טפאא. אכל השבירו מאתם בפספס ואכלתם – מונח ונם-מים (אזלא-גרש) מאתם – תביר, תבנית טעמים כעין יצא להקל ולהחמיר להחמיר, כי אפילו מים שהכרחיים לקיום תכרו מאתם בפספס ושתייתם ואף-על-פי שבאר מרים הלכה עמהם שלא היה הכרח שיכרו מהם מים. דומה לבנות צלופחד שלא היה הכרח (הגבלה) למי ינשאו. אפשר שהאזלא גרש משמעותה – אף-על-פי שלא היה הכרח. אזלא-גרש תפקידה כמו גרשיים (רק הדגשה מלה כמילעיל) ומשמעותה תהיה שני כתובים לפחות הבאים כאחד ויש כאן קישור לכתוב האחר והידוש שלא נאמר באחד מהם, בינתיים איני יודע כאן לכן השם גל עיני ואביטה

ראב"ע – א' אם ירצו למכור ב' וי"א בתמיה והטעם כי אין לכם צורך למאכל אלה השנים שעברו והעד על כן כי ה' א-לקיך ברכך (פס' ז) רמב"ן – אם תתאונו... תקחו מהם רק בכסף מלא לרצונם תכרו מאתם בפספס – דרגא תביר טפאא, כעין קבצת פרטים הקשורים לנושא ושעל כל אחד חל אותו ענין או אותה הלכה. לא משנה מי המוכר והכמות שמוכר תמיד תנהג כפ'רש"י בפס' ז' תשלמו בכסף של עשירים, מטבעות גדולות, נאות, עוברות לסוחר כמו א"א. המיעוט באכילה ובשתיה, נובע מכך שרק מה שירצו יתנו לכם ותשלמו מחיר כפי דרישתם כי מצד אחד – כראב"ע – אינכם צריכים לקנות מהם כי ה' ברכך ודואג לך כל השנים ומצד אחר אם מתאוים וקונים אז – כרש"י בפס' ז' – אל תכפו טובתו (של הקב"ה) להראות כאלו אתם עניים אלא הראו עצמכם עשירים.

דברים ב,כה: היום הזה אכלת פחדך ויראתך על-פני העמים תחת כל-השמים אשר ישמעונו שמעך ורגנו וחלוי מפניך: אכלת פת פחדך ויראתך על-פני העמים – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, כנדרש (ע"ז כה,א) תנא: כשם שעמדה לו חמה ליהושע, כך עמדה לו חמה למשה ולנאדימון בן גוריון. ויראתך – מונח זקף-קטן במילה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, כל אופני יראה של העמים מפני מנהיגי ישראל. יהושע י,ב: אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את-האמרי לפני בני ישראל ויאמרו לעיני ישראל אל שמע בגבעון דום וירח בעמק אילון: אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את-האמרי – זקף רביע זקף, כעין פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, כמו כן התבנית זקף רביע זקף, היא כמו שלושה זקף בין שני קיסרים המרמזות על ענין עוצמתי מאד, כאן כתחילת הגמרא (ע"ז כה,א) על מספר השעות שהשמש לא נעה, דעות שונות 24 שעות, 36 שעות, 48 שעות. וכן כנאמר (יהושע י,ד) ולא היה פיום הוא לפניו ואחריו לשמע ה' בקול איש פי ה' נלחם לישראל:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות השטרות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרכיב, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטח; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, ב"כ מצב
אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, חלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין י"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה – תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

39. דברים ב,ח:

וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ הַיְשָׁבִים בְּשַׁעִיר מִדְרֶךְ הָעֵרְכָה מֵאֵילַת וּמַעְצָנָן גְּבַר
פסקא באמצע פסוק **ס וַנִּפְּן וְנִעְבְּרַ הַרְדָּ מִדְּבַר מוֹאֵב:**

דברים רבה (ליברמן) פרשת דברים

וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ (דברים ב' ח'), א"ר יוסי בן חנינא מי גרם שלא יפלו בני עשו בידנו, **מִדְרֶךְ הָעֵרְכָה** הערכות וגו', שלא הלכנו
בדרכים הערכות של הקב"ה. **מֵאֵילַת**. שלא קיימנו אילותיה ושבועתיה של תורה. **וּמַעְצָנָן גְּבַר**. דעצינן לגיברא דעלמא, דאמר' כל
אשר דבר ה' נעשה ונשמע (שמות כ"ד ז'), ולא עבדי'. **וַנִּפְּן וְנִעְבְּרַ**. נשתעבדנו למלכיות.

וְנִעְבְּרַ ... בְּנֵי-עֵשׂוֹ – גרשיים רביע, כעין יצא מענינו ללמד על עצמו או על הכלל כולו יצא. ע"י **מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** – דרגא מונח
רביע, המרמז ליצר הרע הגורם לבני ישראל שלא ללכת בדרך הערבה של הקב"ה וכך נופלים בשעבוד גלויות ובמיוחד בשעבוד עשו הוא
אדום. אבל כאשר ישראל עושים פסקא באמצע ומתקנים היצר אין בני עשו משתעבדין בנו עוד ומגיע מלך המשיח והגאולה...
רבנין אמרי אימתאי אין בני עשו משתעבדין בכך (בישראל). **מִדְרֶךְ הָעֵרְכָה**, כשנלך בדרכים הערכות של הקב"ה. **מֵאֵילַת**, כשנקיים
אילותיה ושבועתיה של תורה, כך (נעצו) [נעצור] יצרא בישא קודם יצרא טבא, ואם עשינו כן, ונפן ונעבור דרך מדבר מואב, מיד בנה
של מואבית בא מלך, זה מלך המשיח, אמ' הקב"ה צמחא טבא מיניה, ואתון מתגרין וליה מהני ידך.

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת דברים

וזה ענין שנזכר כאן בפירוש אתם עוברים בגבול אחיכם בני עשו וגו', וכן אחר כך **וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ** וגו', ולמה נזכר כאן
האחזה בשלמא חוב בשליחות אליו נאמר כה אמר אחיך ישראל על פי מה שאמרו במדרש (במדבר רבה י"ט ט') משל לשני אחין
שיצא עליהן שטר חוב וכו' אבל כאן למה הזכיר האחזה. אך הענין הוא על פי מה שכתב האר"י הקדוש בענין מה שאמרו (חגיגה ט"ו
א) נוטל חלקו וחבירו בנן עדן ונוטל חלקו וחלק חבירו בגיהנום שכל אחד מישראל יש לו נפש אחד כנגדו באומות העולם ומה
בא השאור שבעיסה בלב ישראל שיש בו גם כן מהרע. וכן יש לעומתו בהרשע שהוא באומות העולם קצת מה מהטוב גם כן וכמו
שנאמר (נחמיה ט', ו') ואתה מחיה את כולם וצריך זאת להוציא ממנו. ועשו ויעקב הם היו הראשונים זה לעומת זה וזה וגו'
וְנִעְבְּרַ מֵאֵת אֲחֵינוּ בְּנֵי-עֵשׂוֹ – גרשיים דרגא מונח רביע, דרגא מונח רביע בתפקיד תיקון לחטא אדם הראשון, גרשיים מרמז להעברה
של יצר הרע מהמקביל לישראל באומות אל הישראלי, והעברה של היצר הטוב מהישראלי למקבילו באומות העולם. כאשר תגבר השפעת
היצר הטוב מישראל אל האומות, ימחק היצר הרע ויהיה תקון לעולם.

ראה **דרגא מונח רביע**, ראה **גרשיים מונח רביע**

40. דברים ב,יב: (שני מופעים של דרגא מונח רביע)

וּבְשַׁעִיר יֹשְׁבוֹ הַחֲרִים לְפָנָיו וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם וַיִּשְׁמְדוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבּוּ תַחְתָּם
כְּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֵשׁוֹ אֲשֶׁר-נָתַן ה' לָהֶם:

וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם – דרגא מונח רביע

בבלי שבת פה,א

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: (מאי) דכתיב (בראשית לו) אלה בני שעיר החרי יושבי הארץ; אטו כולי עלמא יושבי רקיע
נינהו? אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים: מלא קנה זה - לזית, מלא קנה זה - לגפנים, מלא קנה זה - לתאנים, וחורי -
שמריחים את הארץ, וחוי - אמר רב פפא: שהיו טועמין את הארץ כחויא. רב אחא בר יעקב אמר: חורי - שנעשו בני חורין מנכסיהן.
ילקוט שמעוני תורה פרשת וישלח רמז קלט

מאי גבול ראשונים אמר ר' שמואל בר נחמן אמר ר' יונתן דכתיב אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו
אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זה לזיתים, חורי שמריחין את הארץ כחויא, למה נקרא שמם חוי שטועמין
את הארץ לאיזה דבר ראוייה כנחש שמאכלו עפר, חורי, רב אחא בר יעקב אמר שנעשו בני חורין מנכסיהן כדכתיב ובני עשו יירשו
ולא הצריכו לעבוד את אדמתן:

ספר הישר לר"ת (חלק החידושים) סימן רסו

(שבת פ"ה א' (סי' ר"א, כ"ב ד'))

חויי שטועמין את הארץ (כחויאי) [כחויאי]. לאו היינו חויי דשבעת עממים אלא חורי דהכא הוה קרי ליה חויי דכת' עשו לקח את נשיו
מבנות כנען היא אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי והכי מוכחי קראי שעל ידי תמנע פילגש אליפז ואהליבמה אשת עשו הורישו את
החוי.

סיכום: וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם – דרגא מונח רביע

ע"פ בבלי שבת פה,א, ילקוט שמעוני וישלח קלט, ספר הישר לר"ת רסו, משמע כי החורי שמם גם החוי (ולא החוי של שבעת עממי כנען)
ושמם מעיד על שטועמין את הארץ לאיזה דבר ראוייה כנחש שמאכלו עפר,

וע"פ ספר הישר עשו לקח את נשיו מבנות כנען היא אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי והכי מוכחי קראי שעל ידי תמנע פילגש אליפז
ואהליבמה אשת עשו הורישו את החוי. ושתי נשים אלו באות מהחורי – החוי (רמז לנחש) והורתם מעריות שאל זה מרמז בין היתר פיתוי
הנחש את חוה לאכול מעץ הדעת (בראשית ג) הנחש השיאני, שהטיל בה רוח זוהמה (ילקוט חדש אדם והדורות עד נח) יש המפרש עשה בי
מעשה אישות. ואפשר להסביר זאת שהטיל בחוה שבע מידות רעות ובהן התאוה שהתגלתה במעשי החורי - החוי.

ע"פ **פרי צדיק** דברים ב, ח, יש בהרשע שהוא באומות העולם קצת מה מהטוב המושפע ממקבילו בישראל ובפסוק דב' ב,יב דבר זה
מתבטא בתפקיד תבנית טעמי **כְּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל** – דרגא מונח רביע, תיקון היצר הרע באומות וכאן השפעה לבני עשו שנאמר עליהם
וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירָשׁוּם – דרגא מונח רביע, היינו עקרו אומה בעלת יכולות מיוחדות לישוב העולם, כמו שהנחש היה אמור להיות שמש גדול
לאדם, אבל מקולקלת במעשיה כמו הנחש. מעשי בני עשו בעקירת החורי – החוי מחליש את השפעת הנחש בעולם ומסייע לתיקון העולם
שיבוא כאשר ישראל יתקנו עצמם.

ראה **דרגא מונח רביע**

==ע"כ לשמור **דברים ב,ח: דברים ב,יב:** דרגא מונח רביע ביחד

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
 המצוות הששירות: אחת, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שוה לפיטת; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא ספקא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, ב"כ מצב אחד נדרש; פסוק – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן; 2: זקא-גדול; 3: רביע; 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישי: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ט – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מדות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.6 דברים א,א (התשע"ו)

דברים א,ח: רָאָה נְתַתִּי לַפְּנֵיכֶם אֶת-הָאָרֶץ

בָּאוּ וַרְשׁוּ אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיַעֲקֹב לֵאמֹר לְתֶת לְהֵם וְלִרְעֵם אַחֲרֵיהֶם:

(בר' לך יב,ג) וַאֲשַׁף לְנוֹי גְדוֹל וְאֶבְרָכְךָ וְאֶגְדַּלְךָ שְׂמֵךְ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ:

האבות הם המרכבה לה' בארץ כמו שנאמר ב-(בר' לך-לד יב,ג) וְהִנֵּה בְרַכְתָּ – (כלי יקר) ד"ה (בר' לך יב,ג) וַאֲשַׁף לְנוֹי גְדוֹל ... אתה תהיה מקור הברכות ... וע"י דרישת הארץ הקדושה הקב"ה דורש את כל הארצות נמצא שע"י שתדבק במקום שהוא מקור הברכות תהיה גם אתה מקור לכל הברכות וע"י שתדבק בשכינה יהיה פיך כפי הש"י ובידך לברך לכל מי שתדבק.

(במדבר) (בר' לך יב,ג) וַאֲשַׁף לְנוֹי גְדוֹל זה שאומרים אלהי אברהם וגו'

(בר' לך יב,ג) וְאֶבְרָכְךָ בַּמְּמוֹן זה שאומרים אלהי יצחק כי הוא נתברך בממון יותר מכולם שנאמר (בר' תולדות מו,ג) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהֵוָה וַיִּמְצָא בַּשָּׂנֵה הַהֵוָה מַאֲה שְׁעָרִים וַיְבָרְכֵהוּ ה':
 טט – אפשר שלכן ב-(דב' א,ח) לְיִצְחָק במהפך – שלא על דרך הרגילות בממון.

(בר' לך יב,ג) וְאֶגְדַּלְךָ שְׂמֵךְ – זו שאומרים אלהי יעקב כארז"ל (בר' וישלח לג,ג) וַיִּקְרָא-לוֹ אֵל (אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל) קראו לו ליעקב אל וכפשוטו נקרא בשם ישראל... אבל אברהם לא היה כי אם אב המון גוים.

ה' – תלשא לְאַבְרָהָם – קדמא ואולא במלה אחת, תבנית שקילות, התורה מעידה על האבות שהש"י רוממם על כל הנבראים, הפקיד בידם כח הברכות שהיו קודם לכן נחלתו הבלעדית

דברים א,ט: וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לְאֹמֵר לֹא-אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֲתֶכֶם:

רש"י (דב' א,ט) וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּעַת הַהוּא לְאֹמֵר – מהו לְאֹמֵר – אמר להם משה, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקדוש ברוך הוא: לֹא-אוּכַל לְבַדִּי שְׂאֵת אֲתֶכֶם – אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים והוריד את המן והגיז את השליו לא היה יכול לדונם, אלא כך אמר להם, (דב' א,ט) ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין. וכן אמר שלמה (מלכים א' ג, ט) כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבוד הזה, אפשר מי שכתוב בו (שם ה, יא) ויחכם מכל האדם אומר מי יוכל לשפוט, אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות, שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל אין בכך כלום, אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע, שנאמר (משלי כב, כג) וקבע את קובעיכם נפש:

[שפת"ח ט] ר"ל כיון דכל לאמר לדרשה הוא או פירוש לאמר לאחרים או פירוש צא ואמרו להם דברי והשיבני או פירוש השיבני על דברי ואחד מכל הפירושים לא שייכים הכא לכך פריך מאי לְאֹמֵר:

[שפת"ח י] כלומר אפילו היה בדעתי לשאת אתכם כדי שאקבל שכר לא אוכל כי הקדוש ברוך הוא מיחה בי וזהו שכתוב לְאֹמֵר ר"ל הקדוש ברוך הוא אמר לי בפירוש שלא לעשות וכן פירש רש"י בסמוך אם אומר לקבל שכר לא אוכל הוא שאמרנו כו' דהיינו מה שפירש כאן:

לְאֹמֵר – אתנה כמגביל, (א) הקב"ה אמר לי בפירוש שלא לשפוט את ישראל לבד. (ב) שלמה המלך אמר שדייני ישראל מוגבלים לדון דין אמת ואם דנים שלא כשורה הם נתבעים על כך. ושלא כדייני אומות העולם שאינם נענשים על עיוות דין.
 לֹא-אוּכַל – מקף כרב-מצב משמעות (א) אינו יכול (ב) יכול ואינו רשאי, וזה שפרש"י שה' לא הרשה לו לנהוג כך.
 לֹא-אוּכַל לְבַדִּי – מרכא טפחא כיתור לרבות על משה דיינים כמסקנה מפירוש על רמב"ן (א) לדון בסוגיות המחייבות שלושה, חמישה, שבעה, כ"ג, ע"א דיינים (ב) ההתארגנות המשפטית מבטאה גם התארגנות צבאית לבוא לארץ לכבשה, ליורשה, להתנחל בה. ומוכן שהפירוש מחייב הנהגה רוחנית, שיפוטית, ממשל מקומי וצבאי במדרגות שונות ובלשון ספר במדבר שרי אלפים, מאות, המישים ועשרות.
 בְּעַת הַהוּא – מרכא טפחא כיתור לרבות, ע"פ מפרשים שונים (רמב"ן, אברבנאל) הדבר קשור לברור מתי וכמה פעמים הגיע יתרו למחנה ישראל ויעץ למשה בענין מנוי הדיינים. אמנם משה שמע לעצת יתרו, אבל ע"פ הדרכת ה' הקים הנהגה רוחנית שיפוטית אורחית וצבאית לעת המדבר ולעת הכניסה לארץ.

דברים א,י: ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב:

רש"י (דב' א,י) ... (דב' א,י) ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֲתֶכֶם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינין [שפת"ח נ (דב' א,י)] פירוש היכא דיש בידם (טט: של הדיינים) למחות ולא מיחה:

ה' אֱלֹהֵיכֶם – מרכא טפחא כיתור לרבות על דיני שמים דיני אדם וכשם שה' דן אמת כך על דייני ישראל לדין דין אמת, וכשם שה' מוחה בישראל ע"י נביאיו כל על הדיינין למחות בעם, ואם לא מיחו אז הִרְבָּה – מונח כמרכבה ענישת הדיינין בגלל אֲתֶכֶם. (א) חיוב הדיינים גם על טעות בדיני ממונות כאמר שלמה (פרש"י (דב' א,י)) אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע, (ב) חיוב הדיינין במחאה בעם לנהוג בדרך ה'.

וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם – מונח זקא-קטן, זקא-קטן בתפקיד שני לימודים:

(א) לימוד על הצדיקים [פסיקתא זוטרתיא (לקח טוב) דברים פרשת דברים (המתחיל בדף א עמוד א)] ...

וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב. א"ר שמעון בן יוחאי שובע שמחות פניהם של צדיקים דומות לעתיד לבוא לחמה שנאמר (שופטים ה) ואוהביו כצאת השמש. ללבנה שנאמר (שה"ש ו) יפה כלבנה. לרקיע שנה' (דניאל יב) והמשכילים יזהירו כוזהר הרקיע. לכוכבים שנאמר (שם) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד.

(ב) לימוד על כלל ישראל [רש"י (דב' א,י)] וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם – וכי ככוכבי השמים היו באותו היום, והלא לא היו אלא שישים רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום קיימים כחמה וכלבנה וככוכבים:

הסבר לתבנית הטעמים של אֲתֶכֶם וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם. ההסבר הוא פתוח על הקביעה של [התורה"מ (המלבי"ם) יג] על (מ' אח"מ טז, ז) יִצְנָה – אתנה, בַּגְדֵי-קֶדֶשׁ הֵם – מונח זקא-קטן, וכל מקום שהקדים הטעם אל הדין נדרש תמיד, וע"כ דרשו שמה שלא אמר ורחץ במים את בשרו בגדי קדש הם (טט: אלא בסדר הפוך). כי בצד אחד מה שכתוב בַּגְדֵי-קֶדֶשׁ נמשך גם למעלה (אלפניו),

... אֲתֶכֶם – אתנה וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם – מונח זקא-קטן, תבנית טעמים קיסר (כאן אתנה) מונח זקא-קטן והתוכן הוא תאור (או טעם) ואחריו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ו
המצוות הששירות: אחת, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא פשטא; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפאא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפאא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפאא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפאא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של הנושעים, ב"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן; 2: זקא-גדול; 3: רביע; 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קפא – סדר קרימות; אלא = גיש = גיש"ס – יוצא מהענין; קפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר" ישמעאל; תלישא-קטנה – תראא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

תיאור (או פעולה, הדין, או שניהם פעולה), אפשרות לתבנית טעמים המלמדת אלפניו ולאחריו או מאחריו אל אלפניו. הלימוד מאחריו אל אלפניו הוא, כפי שהביא [רבינו החיי] שישראל כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם (הכתוב אחרי וְהַנֶּגְבִים הַיּוֹם) חונים סביב לכבוד ה' אֱלֹהֵיכֶם הכתוב לפניו.

דברים א,יב: אֵיכָה אֶשָׂא לְבָדִי טָרְחָכֶם וּמְשַׁאֲכֶם וְרִיבְכֶם:

בפסוק (דב' א,יא) משה רבנו ברך את ישראל בשפע ברכות משלו ובאין קץ ברכות ה'. לכן הפסוק (דב' א,יב) נראה כהיפוך. והנה נאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן יג] ... ד"א (דב' א,יא) יִסְרָף עַלְיֶיכֶם כֶּכֶם א"ר אחא יכולין היו ישראל לומר לו רבינו משה אנו יש בנו אחד מכל הדברים שאתה מוכיחנו וקבלנו תוכחותיך אלא שתקו לפיכך הוא אומר ככם צדיקים כיוצא בכם מקבלים תוכחות ושותקים. ונאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן יב] ... לעתיד לבא (דב' א,יא) לְרִיב (טט): אל תקרי לרב בחולם אלא לרב בקמץ) אתם עתידים להיות דומין לריבכך ... ועד שהמלאכים שואלים מהם הלכה כנאמר בהמשך המדרש הנ"ל ... ד"א א"ר אבא לעתיד לבא עתיד מחיצתן של צדיקים להיות לפנים ממלאכי השרת והם שואלים להם מה הלכות חידש הקדוש ברוך הוא היום, ונאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן יא] ... ועוד אמר דוד (תה' יח,מד) תְּשִׁימֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם א"ר ברכיה אם דנת את הגוי בא הוא ומוסרך לאלוה, ומי הוא אלהי האלהים הרואה ואינו נראה, אמר להן משה לישראל חייכם שאני יכול לטעון עשרה כיוצא בכם ומאה כיוצא בכם ולמה (דב' א,יא) לֹא-אוּכַל לְבָדִי שְׂאֵת אֶתְכֶם: ש (דב' א,יא) ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם על גבי דייניכם. ונאמר ב-[דברים רבה (וילנא) פרשת דברים פרשה א סימן י] (דב' א,יא) הִ' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵכֶם, הלכה אדם מישראל שנתמנה חכם או דיין על הציבור מהו שיהא מותר לו לרדן לעצמו כך שנו רבותינו אל תהי דן יחידי שאין דן יחידי אלא אחד שנא' (איוב כג, יג) וְהוּא בְּאֶתְדוּ וְיָמֵי יִשְׁבְּנוּ, ומהו וְהוּא בְּאֶתְדוּ, אמר ריש לקיש שהקב"ה דן וחותרם לעצמו, א"ר ראובן ומהו חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת ... רבינן אמרי בוא וראה בשעה שנתמנה משה על ישראל אמר להן איני יכול לישא את (דב' א,יב) מְשַׁאֲכֶם לעצמי אלא מנו לכם דיינים שיהיו דינין אתכם שנא' (דב' א,יג) הִבְרֹ לְכֶם אֲנָשִׁים, מדרשות אלו יובן שאין משה רבנו מתלונן על ישראל אלא אומר שהם בעלי דעת ונתמכים ע"י ה' ורק הה' דן יחידי דין אמת לכן ראוי שתהיה הנהגה ע"י דיינים רבים להגיע להנהגת אמת. לשאלת משה רבנו אֵיכָה אֶשָׂא לְבָדִי את גדולת ישראל עונים טעמי המקרא מרכא טפאא כיתור לרבות, תרבה ותטפח מנהיגים כמוך לְבָדִי – אתנח, כאשר אני מוגבל שה' תומך בישראל. טָרְחָכֶם וּמְשַׁאֲכֶם – מרכא טפאא כיתור לרבות, את יכולתם המשפטית בהלכות וְרִיבְכֶם – סלוק, מגביל שלא ידון דיין הנוגע לעצמו ע"י עצמו.

דברים א,כ: וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאֶתְדוּ עַד-תֵּר הָאָמֹרִי אֲשֶׁר-הִ' אֱלֹהֵינוּ נִתֵּן לָנוּ:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת דברים [המתחיל בדף א עמוד א]

וְאָמַר אֲלֵכֶם: אמר להם לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הגבורה. באתם עד הר האמורי:

וְאָמַר אֲלֵכֶם – טפחא כרבויו ושנוי, אתנח כמגביל. **וְאָמַר –** טפחא כרבויו ושנוי, האמירה כביכול של משה אבל טעם טפחא כרבויו ושנוי מלמד כדרשת [לקח טוב] לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הגבורה.

דברים א,כא: רָאָה נָתַן ה' אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֵה רֵשׁ כְּאִשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֶיךָ לְךָ אֶל-תִּירָא וְאֶל-תַּחַת:

פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) דברים פרשת דברים [המתחיל בדף א עמוד א]

[דף ג עמוד ב] רָאָה נָתַן ה' אֱלֹהֵינוּ: לא מאומד ולא משמועה אלא מה שאתם רואים בעיניכם. עלה רש. מיד:

רָאָה – תלשא התפקיד שיעור, אומד. כאן ע"פ דרשת [לקח טוב] לא מאומד

דברים א,כז: וַתִּרְנְנוּ בְּאֶהְלִיכֶם וַתִּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת ה' אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לְתַת אֲתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ:

ספורנו במדבר שלח-לך ידג, ולמה ה' מביא אותנו, מה חטאנו לו שהשתדל על ידכם להביאנו לכך, כי חשבו שהיה כל אלה בתחבולה מאתו משנאתו אותם בשביל גלוליהם במצרים או לסבה אחרת כאשר העיד באמרו (דברים א,כז) וַתִּרְנְנוּ בְּאֶהְלִיכֶם וַתִּאמְרוּ בְּשִׁנְאָת ה' אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתַת אֲתָנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ: אמרו בְּשִׁנְאָת ה' אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם טובה היא מצרים, וזה מחשבה ודיבור לא ראויים לחלוטין, המפרש את הנאמר (במדבר שלח-לך ידג) הֲלֹא טוֹב לָנוּ שׁוֹב מִצְרַיִם: דרגא מרכא-כפולה טפחא בתפקיד נעשה מעשה שאינו ראוי...

דברים ג,כב: לֹא תִירָאוּם כִּי תִ' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנְּלַחֵם לְכֶם: ס

[אגדת בראשית (בובר) פרק טו] [א] [תהלים כז, א] לְדָוִד ה' אֱלֹהֵינוּ יִשְׁעֵי מִמִּי אִירָא ה' מְעוֹדֵי־יָמַי מִמִּי אֶפְהָד: זש"ה (דב' ג,כב) לֹא תִירָאוּם, שבשעה שישראל יראים מן המקום, אף האומות יראים מהן,

מלבי"ם (דב' ג,כב), לא, וע"כ לֹא תִירָאוּם כי באשר מלחמת יהושע היתה קרובה אל הטבע א"ל שבכ"ז לא יירא כִּי תִ' אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנְּלַחֵם לְכֶם: כמו שעזר לכם במלחמת סיחון ועוגו הגם שהיה בדרך מלחמה,

(דב' ג,כב) לֹא תִירָאוּם – טפחא אתנח, כתבנית (דב' וא יד) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: אמונת היחוד בה' אחד, היא המעוררת במאמין את יראת ה' בלבד ולכן אין מקום ליראה אחרת וה' נלחם עבור יריאיו והאומות יראים מה'..

כִּי תִ' אֱלֹהֵיכֶם – יתיב מונח זקא-קטן, יתיב בתפקיד דווקא כך, זקא-קטן שני ליימודים. לימוד (א) ארון ה' ובו שברי הלוחות יוצא למלחמות ישראל. וכך גם מפורש על הנאמר על הארון ב-(שמואל ב יא) במלחמות דוד.

[משנה סוטה פ"ח,מ"א] ... (דב' שפ' כז) כִּי תִ' אֱלֹהֵיכֶם הַהֲלֹךְ עִמָּכֶם הַלְלַחֵם לְכֶם עִם-אֲיִבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: זה מחנה הארון: אמנם הפסוק המובא במשנה סוטה אינו הפסוק שאותו מסבירים (דב' ג,כב) אבל התוכן כִּי תִ' אֱלֹהֵיכֶם וגם תבנית הטעמים שלו זהה בשני הכתובים.

לימוד (ב) [בבלי סוטה מב,א] (דב' שפ' כז) כִּי תִ' אֱלֹהֵיכֶם הַהֲלֹךְ עִמָּכֶם - הם באין בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום,